

Slavinski- vestnik

LETO 1939
ŠTEV. 1

PLANINSKI VESTNIK, LJUBLJANA (Jugoslavija, Slovenija)

Izdaja in zalaga: SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO -- OSREDNJE DRUŠTVO, LJUBLJANA

»PLANINSKI VESTNIK« izhaja 12 krat na leto in stane v tuzemstvu za vse leto 50 Din, za inozemstvo 80 Din. Naroča, plačuje, reklamira, inserira se pri upravi: Osrednje Slovensko Planinsko društvo v Ljubljani. — Glavni urednik: dr. Josip Tomišek v Mariboru; njemu se pošiljajo rokopisi, poročila, sploh spisi za tisk besedila. — Za vsebino so odgovorni avtorji; njim se pridržava pravica ponatisa.

Odgovorni urednik: dr. Arnošt Brilej, Ljubljana. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko društvo - Osrednje društvo, Ljubljana. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (njen predstavnik K. Čeč).

Vsebina 1. štev.: P. Janez Žurga: Iz geologije naših Alp (str. 1). — Pavel Kunaver: Triglav pozimi — pred leti (str. 7). — Anka Tuma: Od Gurgla do Venta — na dilcah (str. 10). — Dr. Andrija M. Ristić (Beograd): Rtanjski vtiski (str. 20). — Vilko Mazi: Pešač do — vzpenjače (str. 25). — Josip Vandot: Pokopana preteklost pod Prisojnikom (str. 30). — Obzor in društvene vesti: Karlo Tarter: Novi prvi vzponi v Julijskih in Savinjskih Alpah v letu 1937/38 (str. 33); Proslava sedemdesetletnice dr. Frana Tomiška (str. 35); Občni zbor Akademске skupine SPD (str. 35); Planinska foto-razstava v Zagrebu (str. 36); XIII. kongres Zveze Planinskih društev kraljevine Jugoslavije za leto 1937 (str. 36); Odbor za propagando gozdarstva v Ljubljani (str. 36).

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani

Brzobjavni naslov: »Jugotiskarna Ljubljana«

BAKROTISK, OFFSET-
IN LITOGRAFSKI TISK
KLISARNA
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

Umetniški grafični zavod, v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

Planinci dobro in poceni

boste oblečeni, če si nabavite
blago v znani manufakturni
veletrgovini

R. MIKLAUC »PRI ŠKOFU«

LJUBLJANA, LINGARJEVA ULICA - PRED ŠKOFIJO

Velika zaloga finih kamgarnov, sukna, športnih ševijotov, lodnov.
Impregnirano in gumirano blago za vetrne jopiče!

Vabilo naročnikom in sotrudnikom »Planinskega Vestnika« za l. 1939.

Osrednje društvo SPD v Ljubljani bo tudi v l. 1939 sámo skrbelo za izdajo 39. letnika Planinskega Vestnika v dosedanji zasnovi in opremi. Izvršujoč to častno nalogo, ki pomeni ne majhno duševno in gmotno breme, bo Osrednje društvo gledalo na to, da bo Vestnik tudi to leto ostal na zunaj vreden današnjega stanja tipografske in slikarske tehnike, na znotraj pa, kolikor to omogočajo sredstva, ustrezal visoki stopnji, do katere se po odličnih naših zastopnikih vzpenja naš slovenski in ki jo je dosegel svetovni alpinizem, kojega prvovrstni čini in nazorni opisi so nam v zgled in pobudo.

Naš narod je bil planinski že davno, preden je vzniknilo planinstvo. Po sedanjem stanju pa se zares preko planinstva in Planinskega Vestnika svet upozna tudi z našim narodom samim in z njegovimi posebnostmi. Izredna razvitost našega planinstva pridobiva v svetu spoštovanje našemu narodu sploh. Našemu Vestniku pa izrekajo inozemski planinski časopisi vse priznanje i glede vsebine i slik, ki presenečajo po dovršenosti posnetka in tiska. V zamenj smo z nad sto planinskimi in sorodnimi časopisi iz vsega sveta, od bližnjih bratskih do daljnih (iz Madžarske, Grške, Italije, Nemčije, Švice, Francije, Nizozemske, Anglije, Škotske, Kalifornije, Južne Afrike, Nove Zelandije...).

Smernice so Vestniku podane v razvoju planinstva samega. Ostanajo iste vsako leto in jih ponavljamo tudi letos: Kot glasilo našega Planinskega društva v neposredni zvezi s poklicnim strokovnim in narodnim namenom tega društva, sledi naš Vestnik trajno in preudarno prirodni evoluciji planinstva pri nas in drugod. Okoristiti se skušamo z vsakim napredkom; načelno in odločno pa zavračamo vsako enostranost, ki nam pomeni omejenost. Ker hočemo služiti celoti, odklanjamo vsak ozir zgolj na osebnost in pristranost v zadevah društva in planinstva, damo pa vsakomur

priliko, da v dostojni obliki izpove odkrito svoje osebno, kakemu drugemu tudi nasprotno mnenje. Kjer so nasprotstva, skušamo posredovati pomirjevalno in poudarjamo činjenice, ki družijo v slogu tudi dozdevna ali resnična nasprotstva.

Vabimo dosedanje sotrudnike, da nam ostanejo zvesti, kakor so nam bili do sedaj zvesti vsi, ki so stopili v naš krog. Kličemo v naše vrste pa še druge, nove; dobrodošel je vsak, kdor ve o naši snovi kaj povedati. Kar pisati naj začne, stvarno in brez lišpa — pa bo planinski pisatelj. Gradiva imamo resda v izobilju, vedno in zdaj; a čim večja je zaloga, tem lažja in ugodnejša je izbira.

Naročniki so dobili lani za našo nizko naročnino v roke knjigo blizu štiri sto strani s pestro strokovno, poučno in zabavno vsebino in z nad sto izvirnimi slikami. Letnik 39. bomo vzdržali najmanj na isti višini, obseg bomo še povečali. Naš Vestnik naj tvori vez med vsemi planinci; zato bi ne smelo biti planinca, zlasti ne društvenika SPD, ki ni naročen na Planinski Vestnik. To bi smeli pričakovati od tovariške skupnosti in planinske zavednosti prijateljev naših planin.

* * *

Naročnina Planinskemu Vestniku je za tuzemstvo na leto (dvanajst števil) 50 din, za inozemstvo 80 din; dovoljuje se tudi plačevanje v obrokih. Naroča se pri Slovenskem Planinskem društvu — Osrednje društvo v Ljubljani (Aleksandrova cesta 4).

Tej številki smo priložili položnico poštne hranilnice (štev. 11.004); prejemniki naj izvolijo s to položnico nakazati naročnino v teku meseca, ali pa naj številko vrnejo.

**Uredništvo in upravništvo
»Planinskega Vestnika«.**

P. Janez Žurga :

Iz geologije naših Alp

Naše kraje štejejo med najlepše v Evropi. Poseben sloves uživajo naše gore, ki jih poznajo v inozemstvu ne samo zaradi njihove lepote, ampak tudi zaradi njihove geološke zgradbe. V resnici nudijo naše gore toliko zanimivosti, da jih turist, najsi bo katerekoli stroke, z užitkom obiskuje. Največ neposrednega užitka ima od gora pač oni, ki pozna njihovo zgodovino in zgradbo.

Kako so naše gore geološko zanimive, nam pričajo številni slavni geologi, ki so se na njih vežbali in se z njimi proslavili. Naj imenujem tu samo najznačilnejše, med njimi našega rojaka geologa Lipolda, ki je naše kraje raziskaval pred 80 leti, in geologa Fr. Tellerja in Kossmata, ki sta se udeleževala v naših gorah posebno v zadnjih desetletjih. Mnogo geoloških vprašanj so razvozlati ti moške, mnoga pa še čakajo na prihodnje rodove.

Na tisoče domačih planincev obiskuje gore, ne poznajo pa njihove znamenite zgodovine. In vendar bi se ljudje še bolj zanimali za gore, ko bi jih poznali tudi od te strani; nudile bi jim še več užitka.

Zato ne bo odveč, ako na tem mestu omenimo nekaj kratkih potez iz zgodovine naših gora, predvsem, v katerih dobah in v kakšnih naravnih pogojih so nastajale, se spreminjale in končno dobile sedanjo obliko.

Kako so nastale naše gore?

Gore so nam podoba nečesa stalnega in nepremakljivega. Češ: rod za rodom mineva, razpadajo države, izumirajo narodi, gora pa stoji vzvišena nad vsem tem, na videz nespremenljiva. Vendar so tudi gore le začasen okras zemeljske površine. Tam, kjer sedaj stoje naše gore, je valovalo že večkrat morje, tam so se ponovno razprostirale obširne peščene puščave in zopet so se na istem mestu iz morja vzdigovali številni koralni otoki. Pojavili so se mogočni ognjeniki, pa so ugasnili in se zopet pogreznili pod morsko gladino. Končno se je vsa pokrajina vzdignila iz morja — za njene meje se danes puli človek — za koliko časa? Ne vemo.

Sredozemska kotlina (sinklinala).

V geološki preteklosti naših krajev je vršila važno vlogo Sredozemska kotlina. To je širok pas strte zemeljske skorje, ki ga je pokrivalo morje od Atlantskega oceana med Afriko in Evropo čez srednjo Azijo do Pacifika na vzhodu. Sedaj se nahajajo v tem pasu

le še ostanki nekdanjega morja in visoka mlada gorstva, kakor: Atlas, Pireneji, Alpe, Karpati, Kavkaz itd. Tudi širina nekdanje Sredozemske kotline je bila mnogokratno večja kakor sedanje Sredozemsko morje.

V to kotlino so se izlivale reke iz sosednih kontinentov. V dolgih geoloških dobah so reke vanjo nanesele velike množine peska in blata. Več kilometrov na debelo se je na dnu nabralo teh snovi obenem z apnencem, ki se je usedal v globini iz drobnih lupinic planktonskih odmrlih živalic.

Od nakopičenih usedlin preobremenjeno dno se je polagoma pogreznilo, medtem ko so se olajšani kontinenti vzdigovali. Zato je voda z vedno pomlajeno silo razdirala kontinente, zlasti gore, in zasipavala morske globine.

Od časa do časa se je pojavilo v Sredozemski kotlini živahno gorotvorno gibanje. Mogočne plasti usedlin, ki so se nabrale v dolgotrajnih geoloških dobah, so se začele gubati in vstajati polagoma iz morske globine. Takih gorotvornih faz je bilo v zgodovini zemeljske skorje več. Za nas je najvažnejša poslednja, v kateri so nastale med drugimi Alpe in Dinaridi; iz teh so namreč zgrajeni naši kraji.

Naše gore so s svojo okolico vred zgrajene iz usedlin raznih dob. Starejše plasti so prišle izpod mlajših le tamkaj na dan, kjer se vanje vrezujejo reke ali kjer so premaknjene po prelomu.

1. Ali imamo na našem ozemlju kaj kamenin iz najstarejšega dela paleozoika (geološki stari vek), še ni dognano. Kristalasti skriljavci v Kranjski Rebri in severozahodno od Selc so deloma še neznane starosti, deloma so pa triadni. Stroge meje med njimi ni; na več mestih celo prehajajo »neznani«
skriljavci neposredno v triadne, tako pri Selcah, kakor v Kranjski Rebri.

Pač pa so v okolici Jezerskega razgaljene usedline iz silurske in devonske dobe, torej še iz starega paleozoika. Najstarejše silurske usedline so drobnik in konglomerat, iz česar bi smeli sklepati na bližino morskega obrežja. Pozneje nastopi tudi apnenec iz srednjeglobokega morja. — Obala se je pogrezala in morje je prekrivalo tudi v naslednji devonski dobi naše kraje. O tem nam pričajo skladi apnenca.

Mnogo več kamenin imamo razkritih iz karbonske dobe. Tudi v tej dolgotrajni dobi je morje pokrivalo večino naših krajev, vendar z mnogimi spremembami. Obrežje tedaj najbližje kopne zemlje (morda večjega otoka) se je pričenjalo nekako pri Karavankah, toda le začasno; pozneje so se na istem mestu razvijale mogočne plasti apnenca in koralnega dolomita. Tudi drugod se je morsko dno mnogokrat spremenilo; nastali so na več mestih otoki s tropskim rastlinstvom, deloma s peščeno puščavo. Tako so naši v karbonskih plasteh pri Litiji in pri Javorniku (Savske jame) ostanke tedanjih praproti, sigilarij itd.

Kamenine iz te dobe so pri nas podobne onim, kakor jih n. pr. opazujemo na Rožniku ali Golovcu pri Ljubljani: glinasti skriljavec, drobnik, peščenjak in kremenov konglomerat. Apnenec je redek.

V severni Evropi so se tedaj razvila ob obali obširna močvirja z bujnim rastlinstvom, ki se je pozneje spremenilo v črni premog, n. pr. v Šleziji, v Poruhrju, in Angleškem in drugod.

Za dolgotrajno karbonsko dobo je nastopila permska doba s suho puščavsko klimo. Naše kraje je tedaj prekrivalo deloma plitvo morje; le malo je bilo globokejših zalivov, velik del ozemlja je bil pa obrežna peščena obala z značajem prave puščave brez rastlinstva in živalstva. Viharji so prenašali rdeči pesek in ustvarjali sipine.

Proti koncu permske dobe so se naši kraji začeli polagoma pogrezati in morje je preplavilo vedno več ozemlja. Na nekaterih mestih je nastajal kot morska usedlina apnenec; v njem se nahaja mnogo ostankov izumrlega polža Bellerofona. Ob Karavankah imamo iz te dobe ohranjen apneni konglomerat (laboro), ki so ga reke nanesele s kopnega, in apneno brečijo, nastalo najbrž ob obrežju.

Kamenine permske dobe so v naših krajih značilne po rdeči do vijoličasti barvi; to so predvsem kremenov peščenjak in konglomerat ter rdeči (včasih tudi razbarvani) glinasti skriljavec. Apnenec je precej redek (v Kokrski dolini i. dr.).

S permsko dobo se konča stari geološki vek (paleozoik); živalstvo in rastlinstvo starih oblik izumre in nastopijo mnoge mlajše oblike.

2. Srednji geološki vek ali mezozoik se prične z dolgotrajno triadno dobo, ki je za naše kraje največjega pomena. Velika večina kamenin naših krajev je iz usedlin te dobe.

Triadna doba se je pričela s skitsko ali werfensko stopnjo, ki označuje pri nas počasen prehod iz permskih plitvomorskih in kontinentalnih usedlin v plitvo- in globokomorske usedline triade. Ozemlje se je nadalje pogrezalo. Spočetka imamo še mnogo usedlin kopne zemlje z odtisi rastlin (iglavcev), pozneje prevladujejo usedline plitvega in globokega morja.

Za to stopnjo značilne kamenine so: rdečkasti ali sivkasti glinasti peščenjak z mnogimi luskami tinjca (sljude), apneni lapor in rumenkasti, laporasti apnenec, pri nas pogostokrat črni, gomoljasti apnenec, ki označuje že nekak prehod v naslednjo

anizijsko stopnjo ali v školjkoviti apnenec. V tej stopnji se je ozemlje že toliko pogreznilo, da so ležali naši kraji skoro brez izjeme vsi pod morsko gladino. Le ob Karavankah je bilo obrežje suhe zemlje. Tu so se iztekale reke v morje in so prinašale s seboj pesek in prod, ki je mestoma zelo debel, kar bi kazalo na to, da je obala vsaj deloma precej strmo padala proti morju. Številni koralni otoki so poživljali to enolično sliko. Večino morskih usedlin te triadne stopnje je v naših krajih izločala neizmerna množina morskih živalic — koral. Ustvarjale so obširne koralnike, ki so se razprostirali kot čeri pod morsko gladino ali kot nizki otoki nad morjem. V plitvih zalivih so se bujno razvijale alge, zlasti cevaste Diplopore. Iz bližnje okolice Ljubljane nam nudi tak primer Šmarna gora (turist. pot). Koralne tvorbe spoznamo po tem, da apnenec ni skladovit, ampak brez smeri in je večinoma že spremenjen v dro-

beči se dolomit. Iz te dobe so znane izletne točke: Grmada z vrhovi okrog Sv. Katarine, Tolstec, Šmarna gora, Sv. Jošt i. dr.

Glavne kamenine te triadne stopnje so: dolomit in apnenec.

V gornjem delu anizijske stopnje opazamo vedno večje naraščanje kontinentalnih usedlin. Morsko dno se je začelo zopet dvigati. Poleg tega so se v Južnih Alpah vzdignili iz morske globine številni vulkani, ki so s svojim delovanjem zelo vplivali na morske usedline bližnje in daljne okolice. Izmetavali so lavo, ki se je strdila v sedanji felzitski porfir, in poleg tega še velike množine vulkanskega pepela, ki ga je raznesel veter v večje daljave. Iz vulkanskega pepela in morskega blata je nastala neka zelenkasta do črna usedlina — vulkanski groh (tuf). Stopnjo triade, v kateri se je vse to vršilo, imenujemo *ladinsk*o stopnjo.

Na našem ozemlju je tedaj delovalo mnogo večjih in manjših vulkanov. Največji je bil ob Kokri, kjer pokriva porfir do 10 km² površine. Drugi vulkani so bili: pri Gornjem Jezerskem, pri Kamniški Bistrici na nekaj mestih, na Menini, nad Selcami, pri Kamni Gorici in Kropi, pri Bohinjski Beli, Krnici, manjši pri Bledu in na mnogo drugih mestih. Odtod felzitski porfir na Gorenjskem. Še bolj razširjen je vulkanski groh, ki pokriva ponekod, zlasti v bližini nekdanjih vulkanov, obširne predele. Tako v kamniški okolici in pri Menini, pri Šenturški gori, kjer je dobil ime »šenturške plasti«; dalje okrog Škofje Loke in Sv. Jošta, pri Selcah, Železnikih in Dražgošah i. dr.

Značilna kamenina je rjavi do zelenkasti, laporasti skriljavec ali tudi trdi peščenjak, večinoma brez okamenin.

Kjer vulkanski izmečki niso prišli toliko do veljave, se je v globokem morju razvijal šlernski dolomit ali tudi apnenec. V apnencu se nahajajo pogostokrat številne kepe trdega roženca.

V globokem morju in v večji oddaljenosti od tedanjih vulkanov se je razvijal apnenec enakomerno dalje od werfenske stopnje skozi vso triadno dobo. Enako koralniki. To velja zlasti za naše Julijske Alpe in za Kamniške Planine, deloma tudi za Karavanke.

V naslednji, *karnijski* stopnji triade imamo zopet mnogo kopnih usedlin, ki spominjajo na puščavsko klimo peščenega obrežja kakor nekdanj v permu, deloma pa na plitvo obrežno morje. Tudi vulkanski groh iz prejšnje stopnje je zelo pomešan med peščene in laporaste usedline. Voda je namreč rahlo snov lahko odnašala in jo pomešala med mlajše tvorbe. Ognjeniki so do tedaj že ugasnili in prenehali s svojim delovanjem. V morju je nastajal istočasno apnenec, poln koralnih in drugih živalskih ostankov. Večinoma je sive do črne barve od množine organizmov; pa tudi rdeče marmoriran se nahaja pri Hotavljah in pri Drenovi Gorici.

Značilne kamenine iz te stopnje so pestri laporasti skriljavci in peščenjaki, ki jih imenujejo »rabeljske plasti« po Rablju. Tudi apnenec pri nas ni redek. V naših visokih gorah se je tačas razvijal le apnenec in dolomit; le na Menini obdaja planoto ozek pas rabeljskega skriljavca in apnenca.

Zopet so se naši kraji pogrezali. Globoko morje je prekrilo vso pokrajino. Nastopila je končna stopnja triade: glavni dolomit in dachsteinski apnenec. Zopet se je ponovila slika globokega morja s koralnimi otoki.

Glavna kamenina te stopnje je zopet apnenec in dolomit. Iz teh dveh so zgrajeni vsi vrhovi naših gorskih velikanov.

Ob koncu triadne dobe se je pokrajina zopet polagoma vzdigovala iz morja. Zato je bil ob začetku naslednje, jurske dobe velik del Alp in njihove okolice že suha zemlja. Tudi najvišji deli naših gora so se vzdignili nad morsko gladino. Le v posameznih zalivih se je morje še zajedalo od juga v členovito gorato pokrajino. Tak morski zaliv je bila v spodnji in srednji juri Bohinjska kotlina. Iz bližnjega kopnega je voda nanašala pesek in blato v morski zaliv. Od časa do časa se je globina zaliva spreminjala; nastajal je v presledkih tudi apnenec, ki vsebuje kepe roženca. Tudi ob južnem pobočju Begunjsčice in Košute imamo ohranjene ostanke jurskih usedlin. To je sivi do rdečkasti apnenec in rdeči radiolitni skriljavec z manganovo rudo, ki so jo pred nekaj desetletji še kopali. Rdečkasti apnenec v dolini Triglavskih jezer je usedlina gornje jure.

Značilne jurske kamenine so: apnenec svetle barve, deloma rdečkast, deloma s kepami roženca, dalje pegasti lapor in peščenjak.

V sledeči kredni dobi se je pokrajina še nadalje dvigala iz morja. Zalivi, ki so v jurski dobi še segali v suho zemljo, so zginili, in iz Alp, ki so bile tedaj nekak otok sredi obširnega morja, so že tekle reke in nanašale prod in pesek v morje. Vedno bolj globoko so se zajedale reke v apnenec, ki je nastal v morju prejšnjih dob. Julijske Alpe in Kamniške Planine tedaj najbrž še niso bile ločene, ampak so se vzdigovale kot enotna, iz koralnih otokov nastala planota nad morsko gladino. Le kraški del Slovenije je bil deloma še pod vodo; vse drugo je bila že suha zemlja.

V drugi polovici kredne dobe se je vzdigovanje še nadaljevalo. Otoki so se drug za drugim prikazali nad morsko gladino ter se polagoma spajali v členovito obmorsko pokrajino, polno zalivov in otokov. V naših gorah nimamo krednih usedlin, pač pa jih je toliko več na bližnjem Krasu.

Kamenine iz te dobe so pri nas apnenci razne barve in dolomit ter lapor kot usedlina obrežnega pasu.

3. S kredno dobo se je končal srednji geološki vek ali mezozoik in začel se je novi vek ali kenozoik.

Nastopi terciarna doba. Živalstvo in rastlinstvo se v kratkem spremeni. Starejše oblike izumro in nastopijo nove, katerih večina živi še dandanes. Velik del naših pokrajin je bil že suha zemlja in reke so se vanjo globoko zarezale. Pokrajina je imela v splošnem še obliko obširne planote, ker je nastala v velikem delu kot koralno otočje; vendar so se kazale že prve oblike erozijskega reliefa. Še danes nosijo naši gorski masivi značaj visoke planote in nam na ta način pričajo o svojem izvoru. Med pogostimi potresi se je oblika zemeljske površine naglo spreminjala. Nastali so novi prelomi, nova pogorja in kotline, med poslednjimi tudi Gorenjska

kotlina in ljubljansko Barje. Ob prelomih se je del ozemlja pogrezal, ko so se gore v bližini vzdigovale. Že v tej dobi so nanosile reke velike množine proda v nastalo kotlino. Ker se je ozemlje pozneje še ponovno pogrezalo, je zopet vdrlo morje iz Panonske (Ogrske) kotline v Gorenjsko ravnino. Po Tuhinjski in Trboveljski dolini je bilo morje dolgo časa v zvezi z Gorenjsko kotlino. Po ozkih dolinah je segalo še daleč v notranjost Alp. Vsi nižji predeli južne Štajerske so bili pod morjem. Bohinjska kotlina je bila tedaj morski zaliv in ob Kamniški Bistrici je segalo morje do konca doline. Mimo Dovjega in Rateč se je prelivalo morje še daleč proti zahodu.

V terciarni dobi so dobile naše pokrajine v glavnih potezih sedanjo obliko. Ob novih prelomih je prišla na več mestih lava na dan, nastali so ponovno vulkani, ki so bili v tej dobi zlasti na spodnjem Štajerskem zelo številni; cenijo jih na 300. Največja med vsemi sta bila na Smrekovcu in na Pohorju; prvi je pokril s svojo lavo nad 20 km² okolice, drugi še mnogo več. Lava se je strdila v sedanji andezit in dacit. Še neprimerno več so izmetali vulkani pepela, s katerim so pokrili bližnjo in daljno okolico. Ta pepel, pomešan z morskimi usedlinami, je pokril ves severni del Slovenije v obliki zelenkastega groha. Iz tega kamna vidimo pogostokrat zgrajene stopnice, podboje in okvire pri oknih. Lomili so ga med drugim tudi ob Piračici pri Radovljici.

Ker se je ozemlje začelo ponovno vzdigovati, je morje končno odteklo, ostalo je pa v Gorenjski kotlini slano jezero, ki je s časom posladelo in končno tudi odteklo.

Zemlja se še ni umirila, gore so se še vzdigovale in se ponekod (Kamniške Planine) ob podnožju valile na mlajše plasti. Terciarnе usedline, ki so prvotno ležale ob vznožju gora, so bile mestoma dvignjene v veliko višino, do kamor morje ni nikdar segalo. Tako imamo krpe terciarnih plasti pri Mojstrani na Možaklji v višini 1100 metrov, v Karavankah nad Javornikom 1200 m in na Veliki planini pri Kamniku čez 1300 m.

Kamenine terciarne dobe so: rahli, večinoma zelenkasti peščenjak, deloma pomešan z vulkanskim grohom, dalje lapor, glina, trdi pisani konglomerat in eruptivni andezit. Tudi apnenec se nahaja ob Kamniški Bistrici pri Predaslju, pa ga je le malo.

Kakor rečeno, so prelomi razdelili planoto prvotne pokrajine v posamezne plošče. Zaradi velikega stranskega pritiska so te plošče ob robovih večkrat narinjene druga v drugo. Tako je Zlatenska plošča narinjena na ploščo Komne ob dolini Triglavskih jezer. Njen rob, Tičarica—Zelnarica, je narinjen na rdeči gornjejurski apnenec, ki v tej dolini pokriva Komensko planoto. Komna z robom ob Krnu je zopet narinjena na južneje ležečo Tolminsko ploščo. Vendar, kakor rečeno, plošče niso narinjene v celoti druga na drugo, ampak le ob robovih. Vse so skoraj brez izjeme zgrajene iz gornjetriadnega apnenca in dolomita. Podobno velja tudi za Kamniške Planine.

Skoraj tropska terciarna doba se je polagoma ohladila; zelo so se pomnožile tudi padavine in narastle so reke, o katerih nam pričajo velike množine proda.

4. Nastopila je diluvialna ali ledena doba. Ta sicer ni trajala tako dolgo kakor druge; vendar nam je zapustila mnogo vidnih sledov. Ledeniške groblje, koritu podobno izdolbene doline, obširne prodne terase, ledeniški valuni in grbe, vse to so spomini iz ledene dobe.

Večni led in sneg je ležal tedaj več sto metrov nižje kakor danes. Zato so se tudi ledeniki pomikali izredno daleč v dolino. Ob največji zaledenitvi so segale te mogočne ledene reke do Radovljice. Iz Triglavske skupine se je pomikal led po dolinah proti severu in jugu. Največji so bili ledeniki, ki so se pomikali po severnih dolinah, kakor po Planici, Pišnici, Vratih, Kotu, Krmi in Bohinju proti severu v Savsko dolino. Tu so se združili v mogočno ledeno reko, ki se je nato pomikala proti vzhodu.

Ob koncu, kjer se je ledenik topil, je odlagal velike množine zdrobljenega kamenenega materiala, ki ga je prinesel s seboj. Tako so nastale ledeniške groblje, ki so vidne na mnogo mestih od Radovljice višje. Spoznamo jih takoj po velikih, napol obrušenihi skalah — ledeniških valunih —, ki leže v drobnem pesku in melu.

V višjih predelih dolin vidimo ledeniške grbe. To so skalnate čeri in vzpetine, ki jih je ledenik obrusil v okrogle glave, ko se je pomikal čeznje. Lepo so ohranjene pod Triglavom v bližini sedanjega ledenika, dalje pri Aleksandrovem domu in na Velem Polju, v gornjem delu Kota in Krme, v Bohinju i. dr.

Ledeniških znamenitosti v naših gorah je toliko, da ni mogoče vseh naštetih. Na tem mestu naj omenim samo tri take ledeniške valune: ob Kamniški Bistrici naravni most pri Predaslju in Žagano peč, v Vratih »Mali« Triglav pri Aljaževem domu. Mnogo naših planinskih koč je postavljenih na ledeniških grobljah: na primer Aljažev dom, Aleksandrov dom, Dom v Kamniški Bistrici, koča na Okrešlju, Češka koča, koča v Krnici.

5. V poslednjo geološko dobo, v aluvij, prištevamo vse ozemlje, ki ga vsaj ob povodnji voda preplavlja in zasipa. Sem spadajo tudi melišča ob gorskih pobočjih. Ta doba traja še dandanes.

Pavel Kunaver:

Triglav pozimi — pred leti

Kralj naših gora je v poletnem času tako oblegan, da na njegovem visokem vrhu včasih komaj najdeš prostora. Nič ne de. Še mnogo več bi jih naj prišlo v gore! Saj bi te s svojo lepoto in z veličanstvom blagodejno vplivale na marsikaterega, v dolinskih meglah trpečega zemljana. Vsi pa, ki prihajajo v divno Zlatorogovo kraljestvo, bi naj opustili tiste kričave izraze svojega zadovoljstva. Mari se tako obnašamo pri koncertih, v gledališču, v cerkvi, sploh pri uživanju največjih duševnih doživetij?

Toda če je Triglav poleti tako lep, da zapušča pohod po njegovem gorskem svetu nepozabne spomine, je tem silnejši in mogočnejši v času, ko ga pokriva ledeni oklep. In ta čas je daljši od

onega kratkega, ko se nekatere cvetke povzpno malone do njegovega sivega temena. V dolgem zimskem času je kaj samotno po ponosnih višavah okoli njega, dasi so smuči odprle zmožnejšim smučarjem pot prav do Kredarice in dasi so danes nekatere koč pripravljene za zimsko zavetje. Redkokdo pa se pozimi povzpne Triglavu na vrh. Ni čuda. Saj so se težave velegorij pozimi pomaknile dol do višine tudi naših gora. In snežene opasti, plazovi, zameti, poleg tega kratki dnevi, to zahteva vse drugačnega človeka in drugačne opreme kakor poleti. Kljub temu bi se število zimskih častilcev Triglava lahko izdatno pomnožilo, da bi le tehnično pripravljeni, odlično opremljeni, duhovno sprejemljivi za najvišje, kar nudijo naše gore, prihajali na obisk h kralju planin. —

Moj skromni opis nekdanje zimske ture na Triglav naj služi kot pobuda. — Triglav me je enkrat zavrnil z izredno slabim snegom, drugikrat s silnim viharjem. Tretjikrat pa mi je dne 30. decembra 1911 dovolil, da stopim na njegov vrh. Pobočja gorá so bila tedaj odeta v trd sren in dereze so sijajno grizle v višavo. S tovarišem sva se odločila za dolino Kot, po kateri se pride najhitreje v bližino najinega cilja. Silen sever je nama pihal v hrbet in res kar izdatno pomagal po strminah pod Peklom navzgor. Proti Kredarici je bil sneg mehkejši in pršič je bil mestoma nagrmden v zamete. Ledena, valovita puščava naju je obdajala. Iz nje so gledale le najstrmejše stene.

Veter je tu gori silovito bril in delal v sneg krasne oblike. Posebno lepi so bili neštevilni vzporedni vijugasti žlebiči s slemenimi, pozlačenimi od solnea, in z modrimi, senčnimi jarki. Na visokih križih, ki služijo pozimi v orientacijo, je blestel led v solnčni luči kakor biserna matica.

Mogočni vrh Triglava je vstal pred nama. Stari Šmerc nama je rekel, da je od te strani samo Kugyja privedel do Malega Triglava; svetoval nama je, da poizkusiva od sedanjega Aleksandrovega doma gor. Pa najin sklep je bil gotov.

Zarja je že zamirala na zahodu, ko sva razkopala led pred vrati Triglavskega doma na Kredarici. Do jutra nama je nudil varno pribežališče; noč je bila silovito viharna. Z nama so se v postelji greti najini čevlji: obula sva jih zjutraj suhe in tople.

Čisto, jasno jutro visoko v gorah pozimi! Kje je mojster, ki bi to lepoto opisal ali narisal dostojno? Pridi in oglej si ga sam! — Pihalo pa je silovito; le z vrvm, s cepinom in z derezami oborožena, glavo in roke ovite proti hudemu mrazu in oči zavarovane pred bleščečim snegom, sva zapustila koč. Navezala sva se na celo dolžino 25 m vrvi, kajti delo je kmalu postalo resno in na velike razdalje v steni kmalu ni bilo najti prostora za zanesljivo zavarovanje. Kjer poleti stopinje in klini pomagajo hribolazcu, tam je bilo kakor zalito s srenom in z ledom. Roke so željno grabile za proste oprimke v skalni steni, le tu in tam pa je pod nogami pogledal iz ledu kak klin. Večinoma je šlo dalje tako, da je plezal le eden od naju, medtem ko ga je drugi varoval, držeč vrv za varnim skalnim pomolom ali za cepinom, zabitim v led ali sren.

Jugovzhodna stena je bila še bolj poledenela, huda za vsako stopinjo. Tu je včasih kak klin imenitno služil za zavarovanje. A tik za robom nama je v zatišju postalo temeljito vroče: zaradi trdega dela s sekanjem stopinj ob napetosti živcev, pa tudi od solnca, ki je tod kar prijetno grela.

Če nama je doslej pomagala najina hladnokrvnost ter solidnost ledu in skale, se je to na veliki plošči temeljito izpremenilo. Sem je vihar z grebena dol nanesel ogromne množine pršiča, ki je na strmini našel oporo menda samo še na skalnih pomolih. S skrajno opreznostjo sva, varujoč drug drugega, za cele dolžine vrvi rinila skozi pršič kvišku in proti grebenu, kjer poleti zopet zagledaš ledenik. Resnično nama je odleglo, ko sta zopet skala in led pokazala svoja sicer nevarna, a ob pravilnem ravnanju zanesljiva pobočja, kjer roke, cepin in dereze nad prepadi varno opravijo svoje delo. Proti vrhu Malega Triglava, kjer postaja pobočje položnejše, sva pričakovala snežene opasti, pa jih tedaj, morda zaradi hudih viharjev od severa v minulih dnevih, ni bilo mnogo. Na istih mestih pa sta l. 1922 dr. Stanko Tominšek in njegov tovariš našla ogromne opasti nad prepadom.

Na vrhu Malega Triglava sva se po trdem delu ustavila. Tu sva dobila tudi prvo — bogato — plačilo za svoj trud. Zrak je bil izredno čist in vihar je ponehal; velike daljave in v nizko stoječem solncu goreči vrhovi so pričarali sliko, ki se je neizbrisno vtisnila v spomin.

Po kratkem počitku sva se lotila grebena samega. V začetku je šlo prav lahko, ker snežene opasti tudi tukaj niso bile velike in sva se lahko ognila njihovim varljivim oblikam. Ko pa se je greben zožil, sva morala biti skrajno previdna. Žice in klini so se potopili v led in sneg. Greben je bil oster in le po eden sva šla dalje po zračni poti med prepadi na obe strani. Z vrvjo je drugi zanesljivo varoval prednika. Kadar se je iz ledu pokazal klin, je služil za zavarovanje, a to je bilo redkokdaj. Proti glavnemu vrhu so se neprijetna mesta pomnožila, posebno tam, kjer je pršič pokrival polede-nele ali s srenom pokrite strmine. Poleti se dvigaš tod na klinih in žicah kakor na lestvici, a pozimi je vse zalito s snegom in ledom in moraš kobaliti po ostrini grebena navzgor, ne da se ti nudi le en varen oprijem. Prvovrstne dereze, zanesljiva vrv, pozoren tovariš, hladna kri — to je potrebno. Vrv je bila vedno togo napeta in oči so ostro opazovale vsako kretnjo tovariša in vsak zamahljaj cepina. Bili pa so včasih veličastni trenutki, če sem, trdno zasidran za kako skalo, kakor ukovan potegoval vrv k sebi, ne da bi videl tovariša na strmini pod seboj. V tej silni zimski prirodi sem se čutil tako majhnega! Včasih se mi je za trenutek pogled izgubil daleč tja na jug na žareče Jadransko morje... Tako je šlo počasi navzgor; po dolgih treh urah, odkar sva odšla s Kredarice, sva stala tik poleg zastavice na Aljaževem stolpu. Tu gori se kljub silnim snežnim metežem ne nasuje preveč snega, ker ga hudi vetrovi odpihajo v bližnje globine.

Ob zastavici sva si izkopala sedeže v strmino in uživala, uživala. Solnce je stalo nizko in Jadransko morje se je blestelo kakor zlato.

Na drugih straneh pa sva videla vse, kar se s Triglava videti more; zrak je bil po hudih severnih viharjih docela očiščen in tudi daljni vrhovi Centralnih Alp in Dolomitov so žareli v svitu opoldanskega solnca, dvigajoč se iz temnih dolin. Bajen razgled!

Kakor zamaknjena sva zrla v ta veličastni krog zemlje, poln čarobne svetlobe, barv, prelestnih oblik in sinjih daljav. — Pa morala sva dol. Že gor grede naju na grebenu veter ni več nadlegoval; le tu in tam je siknil čez greben. Dol grede nama je čisto prizanesel. Ker sva imela stopinje vsekane, sva si za eno uro okrajšala sestop. Solnce se je že globoko nagnilo na zapad, ko sva s Kredarice zopet zrla na ledeni vrh Triglava. Za slovo sva pozvonila v kapelici in odšla v dolino. Ker je mesec priveslal na nebo, se nama ni bilo treba bati noči, le polagoma sva jo mahala dol po strminah Kota. Kdor se čuti sposobnega duševno in telesno, naj ponovi to turo — mnogi so jo že.

Anka Tuma:

Od Gurgla do Venta — na dilcah

»Na dilce!« Veselo in sproščeno pričarata te dve besedi pred oči smučarja niz prelepih slik, cel sprevod pestrih in prešernih doživetij! Pa pravijo: »To je le moda!« Res? Pripravljaš skrbno oprtnik na pot, v zadnjem trenutku še tehtaš nujnost najnujnejših stvari, preden zadeneš breme na hrbet, da tam občepi za teden ali dva — tedaj ti je misel na modo pač najbolj oddaljena. Saj tudi gotovo ne zbujaš občudovanja; kvečjemu — pomilovanje. K pritiskajočemu bremenu naložiš še koš dobre volje — pa hajdi v svet!

Dne 12. marca l. l. sva se s tovarišem iz zdaj hitlerjevskega Inomosta odpeljala proti Oetzu. Seveda so bili Tirolci razburjeni v pričakovanju novega vodje; vse je bilo na cestah in zmanjkalo je ta dan po trgovinah rdečega blaga za zastave, vsak je hitel, da se pokaže čim bolj vnetega, pač tako kakor povsod ob takih prilikah. A najino zanimanje se ni ustavljalo v dolini; stremela sva v gorsko prirodo, kjer ni sovraštva ne politike. Le sem pa tam naju je tudi v najoddaljenejših domovih kljukasta zastava spominjala zadnjih dogodkov.

Iz Oetza je bila najina pot zamišljena z avtom do Zwieselsteina, od tod s smučmi do Gurgla (1927 m) in dalje čez niz visokogorskih prelazov in ledenikov, od koč do koč v Vent in nazaj v Zwieselstein, kjer sva še v zadnjem trenutku pustila nekaj pretežkih stvari. Kar peš sva jo mahnila po zledeneli cesti v Gurgl, v znano gorsko razkošno letovišče, kjer se mednarodna publika poja po krasnih terenih daleč na vse strani. Sneg je povsod steptan in zlizan kakor beton. Tod predvajajo domači smučarski učitelji v pouk in zabavo svoje akrobacije na snegu in drugje.

Orientacija je mogoča le s pomočjo specialnih smučarskih kart — nikjer ni nobene markacije. Nič ne pomaga, če se oziraš za simpatično rdečo barvo. Tu velja načelo: »Pomagaj si sam!« Ob tem se pač spomnimo, da smo doma pretirano razvajeni.

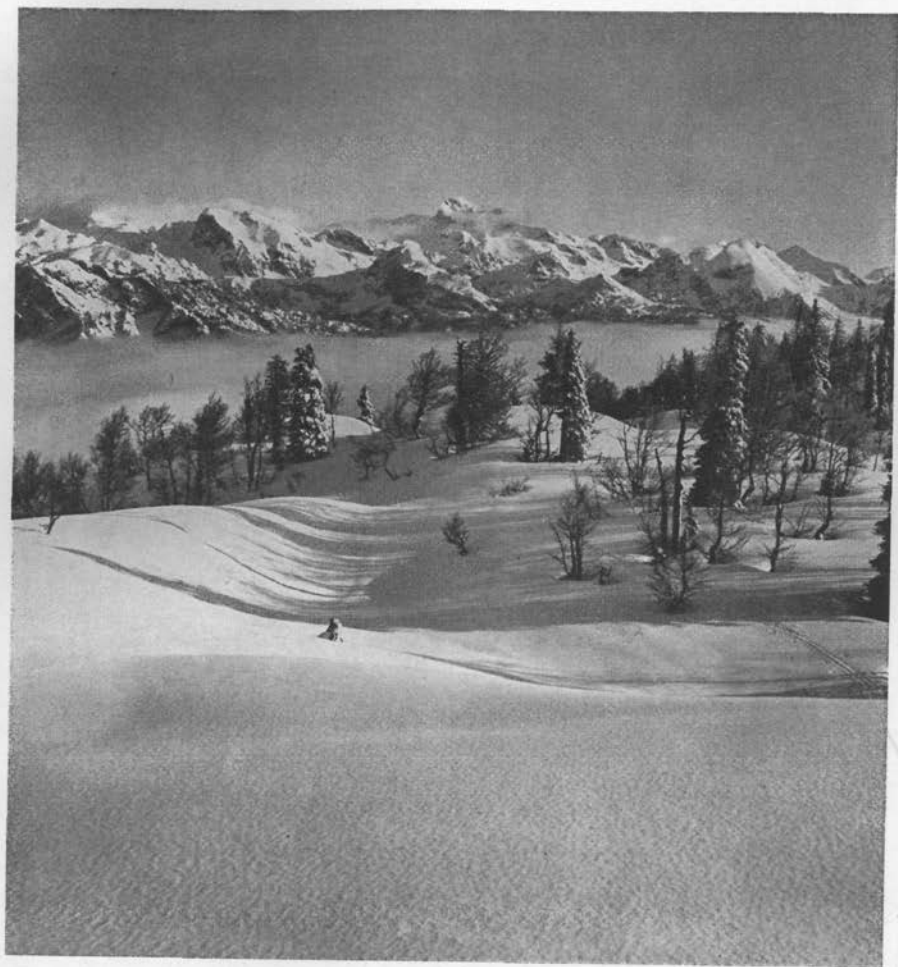

Foto Franjo Vilhar

Triglavska skupina z Vogla

Rotmoosjoch in Scheiberkogel

Foto Kveder Janez

Prvi dan sva se odpravila na Rotmoosjoch (3135 m) in Seelenkogel (3480 m) nad njim. Do sedla je vzpon enakomerno zložen; niti ni, da bi delal ključe. Kmalu sva pustila zadnje macesne za seboj; nadaljevala sva turo po lepi smučini, ki so jo utirali trije turisti pred nama. Nisva imela nič proti temu, da nama sosedje krčijo pot, in sva se v lahkotnem tempu in pomenku bližala Wasserfallfernerju, ki se vzpne strmo iz groblje Rotmoosfernerja. Turisti spredaj so se navezali. »Oha, razpoke!« A ker sva imela pred seboj svežo sled in ledenik ni kazal dosti plavih reber, se midva nisva navezala. To naju je spravljalo v vse boljše voljo. Pobočje pa je postajalo silno strmo, in malo plašno mi je bilo pri duši, ko sem mislila, kaj bi bilo, če bi morala tu dol. Sestop sva imela namreč preudarjen na drugo stran, po Langtalfernerju in v Karlsruherhütte. S težavo je prvi smučar prtil v strmino, sneg se je na gladki podlagi nevarno posipal in plazil navzdol, smučke so spodrsavale. Zvedavo je Janez ogle doval družbo pred nama. »Ti,« pravi, »ženski sta, z vodnikom!« Seveda je sedaj Janez moral videti, kakšni ženski sta; brzo jo je odkuril lahkih nog naprej. Brzina po možnosti ni moja vrlina; ko sem se filozofski prizibala na sedlo, mi je že prihitel naproti s kakih 50 m višjega Sprednjega Seelenkogla. Meni pa ni bilo dobro, izdelavala me je višinska bolezen ali kaj — a vseeno sem mu privoščila razočaranje, kateremu je dal duška z nejevoljnim: »Uf! Dva neprijazna, stara planinska zmaja.« Ta zmaja z vodnikom sta naju spremljala dobršen del ture, a ni prišlo niti do površnega hribovskega znanstva.

Razgled z Seelenkogla (3480 m, sprednji, srednji in zadnji) je kaj obširen in skušala sva med množico vrhov razbrati dolgo pot, ki naju je čakala. Izpod zadnjega Seelenkogla sva iskala prehoda na jug proti Karlsruherhütte, ki je v karti točno zarisan; toda, glej spaka: povsod je zijalo strmo prepadasto pobočje. Sestop bi bil zaradi varovanja zvezan s silno izgubo časa in Langtalferner je bil v njega srednjem delu na široko razpokan. Tudi vodnik obeh »zmajev« ni vedel ali ni hotel dati pojasnila. Torej nazaj: Spočetka po spihanih, tudi pol metra visokih razorih, pozneje po gotovo 45° naklonenem ledeniku. Dobro razpoloženje nama še misliti ni dalo na nevarnost. V dolgih vijugah sem se zibala navzdol po strmini. Naenkrat pa: »Bumf!« in — Ančke več ni b'lo! Ojoj nesreče! Znašla sem se s podvitimi palicami in razkrečnimi smučkami kakšna dva metra globoko v pasti. Prva misel mi je bila: ustaviti tovariša v smuku. »Janez, Jaanez, Jaaanez!« se je razlegalo. Nič odgovora — dolgo. »Jaaneez!« — vse tiho! Polagoma sem prišla k sebi. Poškilila sem v plavo zijočo temo dolge, ozke, s krasnim 20 cm ivjem obdane razpoke; vmesni most pod mano se je zdel tudi za mojo solidno težo dosti trden. Previdno sem izvlekla palice ter jih zaslonila prečno med stene svoje pasti. Ob tej opori sem si upala bolj energične geste ter počasi zvlekla nogo k sebi, da sem odpela vezavo. Domovina je bila rešena. Kmalu sem imela obe smučki položeni preko razpoke. Z ledeno kepo sem si zvišala svoje stojišče, se vzpela z glavo preko roba in zmagoslavno zakikirikala v dolino.

Počutila sem se toliko junaško, da sem na tovariševo vprašanje iz doline javila: »Vse v redu!« Medtem je Janez, sluteč vsaj zlomljeno nogo, sopihal v breg. Udiralo se mu je, hitel je navzgor. Ko pa je uvidel nemogočnost napredovanja, je hitel zopet dol, da natakne smučkam kože, a sebi smučke — pa ga v tem mrzličnem prizadevanju dohiti moj veseli »kikiriki«... Hud je bil in moja pričakovana pohvala se je spremenila v: »Vraga! Kaj me pa plašiš, če ti nič ni!« in v nerazložno godrnjanje. Tako sva bila razočarana oba in, ko sem počasi kobacala preko roba poč, motovilila s smučkami in palicami po zledenem snegu pod razpoko, vedno v bojazni, da mi kaj zdrsne v dolino ali v razpoko, me je stalno spremljalo zabavljanje od zdlaj. A naklonine je bilo deloma 40°, sneg zmrzel, v meni in v nogah pa še nepričakovana »senzacija« — seveda je šlo počasi. Povsod se mi je zdel teren votel; razpoka, kamor sem bila cmoknila, je bila pokrita s komaj 10 cm plastjo snega in ni me bilo volja do ponovitve, pa sem lepo počasi in previdno pribarkala k tovarišu. Eno »nerodo« si je seveda še moral stresti z duše, češ: »Meni se kaj takega ne more zgoditi!« — potem sva zdrknila po položnejši in zglajeni groblji Rotmoosfernerja. Slaba volja je ostala za nama, izdatna večerja in mehke pernice v našem »penzjoŕu« so nama bile dostojen zaključek lepe ture.

Prihodnji dan sva pričela s svojo krožno turo. Oprtana z vso prtljago in opremo, sva krenila zopet k znani Schönwieshütte, ki sva jo dosegla v dobri uri. Vroče je bilo in »Schiwasser« — malinovec z nekaj limonovega soka — je poplaknil suha grla. Številna

Wasserfallferner in Seelenkogel

pisana družba je imela šolo na travniku kraj koč. Bili so kakor otroci razigrani, oblečeni kar najbolj pestro. Slučajno sem slišala odlomek pogovora podjetne in luštne Američanke s stasitim smučarskim učiteljem-domačinom: »You are a šuajn.« Po vsaki uri trdega smučarskega abecedenja so planili kakor žejna vojska na vse, kar je bilo tekočega v koči, ter naju pregnali naprej.

Odpravila sva se in po kakih dveh urah zoprnega prečenja zmrzlega pobočja dospela do Karlsruherhütte. Zopet Schiwasser, da pač ne bi zmanjkalo vode v telesu. — Odtod vodi smer kakih 100 m višine strmo navzdol na Gurglerferner, ki je eden najdaljših v Alpah; njegove ogromne razpoke se plavijo daleč gor nad prelom. Ravno tod je znani stratosferni letalec prof. Piccard nasedel s svojo gondolo ter s tem veliko pripomogel, da so se ti kraji odprli tujskemu prometu. Po pripovedovanju oskrbnika je Piccardova aluminijasta krogla udarila s tako silo v sneg, da je izkopala poldrugi meter globoko kotanjo. Zvečer, ko se je ozračje ohladilo, je zrakoplov prehitro padal ter treščil — na svojo srečo — v sneg. Dan in noč sta s tovarišem čepela deloma v skalah, deloma v gondoli, dokler jih niso našli in rešili hrabri Gurglovci. Od takrat naprej raste v Gurglu število penzionov in hotelov in vedno bolj slovi po širnem svetu to udobno visokogorsko gnezdo.

Solnce je tonilo, preklicano mraz je postajalo. Strmo sva se dvigala po zledenem pobočju v levo nad ledeniški prelom. Pod nama so zijale globoke razpoke. Družba planinskih gamsov nama je prisluščala naproti, za njimi je vdano pobiral stopinjice prepodjetni deklíč in prav ustrašila sem se, ko je zdrknila; k sreči se je hitro ujela. Naš »Smuk!« in njihovi »Heil!« sta se mirno križala.

Na smolo se mi je od smučke odlepila koža in sva jo na najstrmejšem mestu morala lepiti. Mraz je postalo, kar neverjetno mrzel veter je pihal v lice in zahrepenela sva po topli bajtici. Skoro bi mi bila lica ozebla; in ko mi je preklicana koža zopet odstopila od dilce, sem jo na hitro zavila okoli glave preko nosu in lic. Odšantala sem po drugi koži brž naprej; saj je dim iz bližnje kože prijetno ščegetal nosnice ter pomagal premagati še zadnjo strmino. Zadnji sij zahajajočega solnca je metal skozi sedla in škrbine dolge višnjeve pramene, ko sva vstopila v kočo. Pogrela in okrepčala naju je vedno pripravljena grahova juha in »Teewasser« v neznanskih množinah.

Fidelitas, oz. alte Karlsruherhütte (2883 m), je prav skromna kočica s samim skupnim ležiščem v dveh etažah. Leži pa na sredi najrazsežnejših in lahkkih smuških terenov. Poleg nje že stoje temelji za veliko kočo s 60 ležišči.

Tretji dan je bil počitek. Temeljito sva se naspala, čeprav oblečena, pod stiskom šesterih vlažnih kocov. Hotela sva samo na Hohe Wilde (3420 m), in to brez oprtnika, kar je nesluten blagor za izmučena pleča. Gornji del Gurglovega ledenika je dolg sprehod med najlepšo okolico, naravnost navzgor brez ključev do Annaberga. Od tam je bil sneg kložnat, razori ledeni in globoki. Odložila sva smučke in krenila peš strmo do skalovja. Tam je name čakal trd oreh: strm, zmrznjen sneg, mestoma led ob skalah. Prav previdno sem stopala; zaradi slabih izkušenj na takih mestih počasi napredujem. Bilo je k sreči le kakih 50 m. Mestoma je gledala železna vrv iz snega, vendar je bilo treba kopati stopinje tja do vrha. Snežena streha na vrhu je strma do 60°; prav odleglo mi je, ko sem bila zopet na varnem.

Vrh Hohe Wilde leži v sredi Oetztalske skupine. Na vzhod je lep pogled na Stubajske in Zillertalske Alpe, na Venediger in Großglockner, kar pred nosom se šopirijo Dolomiti, na jug pa Brenta in Adamello in veličastna skupina Ortlerja. Vsenaokrog štrlijo vrhovi, eden vabljivejši od drugega. Posebno pozornost sva obrnila na bližnji Schalfkamm, preko katerega gre najina bodoča pot. V karti naznačeni prehod čez Querkogeljoch je veliko slabši in strmejši, poleg tega je Schalfkogel sam hvaležna smučarska gora. Splošno hodijo vsi čez ta prelaz.

Malo hudo mi je bilo pri mojem dekliskem srčku s Hohe Wilde dol gredé. Strmina huda, noge kratke — pa sem obesila svoji smučarski palici z zanko na kamen in se tako spuščala ob njih navzdol na varno. Z vriski sva se pozdravljala s turisti pod seboj. Stekla sva po snegu navzdol do smučk ter v dolgem smuku pribarkala naravnost v kočo. Pred njo se je oskrbnik pretegoval na vročem solncu in skoraj nevoljno se je dvignil, da nama pogreje vedno kuhano grahovo juho.

Zvečer se je oglasilo še mnogo turistov, skoro vsi z ogromnimi oprtniki; človek bi sklepal, da potujejo za mesec dni. Po večini imajo razen »Teewasser« vse s seboj in nič jih ne moti, če iz stranskega žepa oprtnika gleda 2 kg težka štruca kruha. Tudi vodnik in »plainska zmajka« so prišli za nama.

Hintere Schwärze s Schalfkogel-a

Foto Kveder Janez

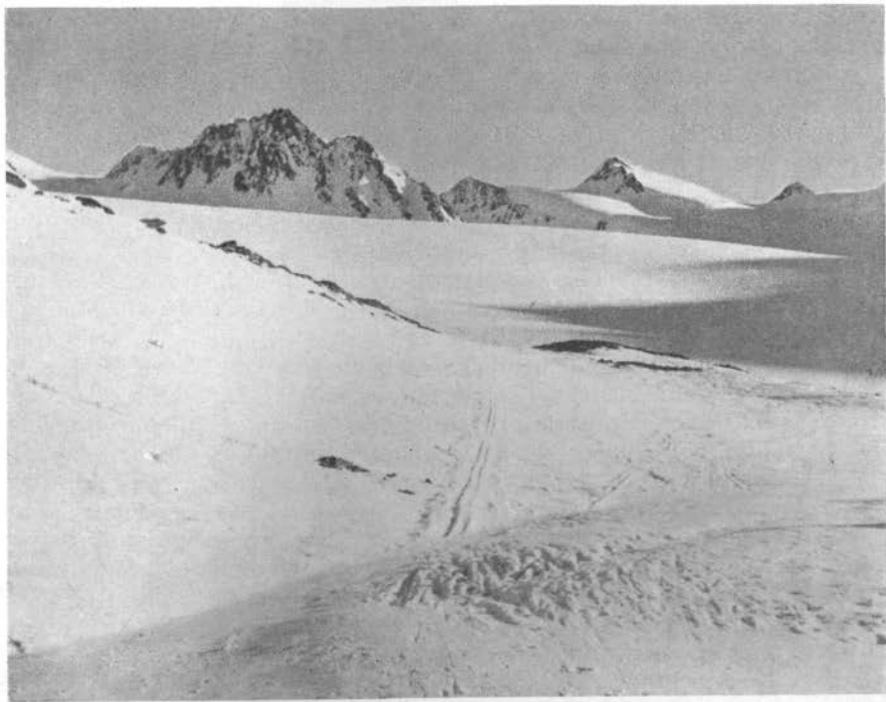
Večinoma so imeli vsi v mislih isto višinsko krožno turo ko midva, le da v zmernejšem tempu. Midva sva hotela spati drugi večer pod Similaunom; zato sva se odpravila kot prva ob osmih zjutraj. Prej zaradi mraza ni bilo mogoče; saj je še tedaj nama pri prečenju Gurglovega ledenika mraz grizel v lice. Šele solnce naju je ogrelo; ker sva se med razpokami dvigala kar peš in skoro naravnost kvišku, sva kaj kmalu prispela do sedla. Vedno se mi zdi nepopisno lepo, ko se bližam vrhu sedla in se ob vsakem koraku širi obzorje in vstajajo pred očmi novi vrhovi. Že sva stala na vrhu prelaza, odkoder je kratka pot na vrh Schalfkogla (3510 m). Prekrasen je pogled na zahod na Weißkogel, Schwärze in Similaun, na Ortler, Cevedale itd. Ko sem zopet stala na sedlu pod Schalfkoglom in pogledala dol, sem si rekla: »Ančka, zdaj pa junaško!« Tako je bilo strmo in zaradi severne lege zmrznjeno, da je kar škripalo. Mestoma so iz snega gledale še skale; te so mi vzele vsako upanje na tvegano podričanje. Ker smuči zaradi zmrznjenega snega ni bilo moč zatikati ob sebi, sem jih opasala za pas, ob vsak bok eno, se obrnila s hrbtom ven in se počasi prepustila svoji usodi. Janez pravi vedno, da je silno komično, ko smučke mahajo po zraku ter klopotajoč udarjajo druga ob drugo, kakor mlin na veter. A meni je silno

dragocen občutek, da imam prosti obe roki; tovarišu pa privoščim — veselje.

Na smuk seveda ni bilo misliti. Šlo je polagoma. Kako nerodno je, z vsem obilnim zimskim bremenom sekati stope navzdol, to ve povedati moj tovariš, ki je v potu svojega obraza opravljal to delo, zabavljal na strmino in led ter na moje šklopotajoče dilce. Prav naveličana sva bila h koncu, mišice so se mi jele tresti od napora in vseeno mi je postajalo, če odlelim. »Par bušk,« sem si mislila, »bom pa zato hitro v dnu.« No, prišla sem brez bušk, a trudnih nog do tovariša, ki je po svoji stari slabi navadi precej odrinil naprej, češ mudi se, do Similauna je še zelo daleč. Odpravila sva se, čeprav bi bilo prav prijetno, posedeti malo in se razgledati po novi okolici. Hintere Schwärze (3633 m) pred nama mi je silno imponirala z lepim koničastim vrhom. Krenila sva po Schalkkogelfernerju navzdol. Na karti so tod zarisane razpoke, ki sva jih previdno obšla. Nižje doli pa je bilo vse pokrito in zalito in sva se brezskrbno podričala v dno. Obljubljala sva si lep smuk; kajti ledenik sega daleč do Samoarkoče (2525 m). A neenakomerni, spihani, zdaj mehki, zdaj zmrzli sneg, strmina in skale, vse je zahtevalo silno pozornost in stalno napetost. Videla sva sledove enega naših prednikov, ki je zdrknil čez sneg in skale v poč ob robu groblje. Večkrat je bilo nujno, zdrsniti stranski navzdol po žlebovih med skalami, ki jih je veter ogolil. Tudi to je minilo in potem sva drsela v neskončnem smuku, a po neenakomernem snegu nižje in nižje do zadnjega ledeniškega jezika. Panorama okoli naju se je menjavala. Stari znanci so izginjali, odpiral se je nov svet.

Dolgo sva iskala Samoarkočo, o kateri sva vedela, da mora biti tam nekje; a zaradi plazovitega sveta je tako čudno prislonjena v strmo prisojno pobočje, da jo je komaj opaziti. Misli sva tam kositi — saj sva bila od same vneme skoraj tešča — a bajta je od sile od rok in ni nama kazalo obiskati jo. Sedla sem torej energično na zeleno rušo ob stezi, lačna, žejna, zbita in sem grizla vse po vrsti, ne meneč se za priganjanje tovariša, ki je hotel kar do cilja. Do Similauna je bilo še 700 viš. metrov, to je do viška Niederjochfernerja. Sneg prši se je lesketal v solncu, ki je prijetno grelo, ko sva se zopet odpravila na položno, izhojeno smučino. Iz skoz in skoz mokrega snega sva skoro brez prehoda stopila na lep pršič, kakor ga na tem izletu še nisva videla; odtod naprej naju je z malimi izjemami spremljal do kraja. Gor grede je grelo solnce v hrbet, na severni strani pa je mraz in pršič. Prelepa okolica naju je zanimala. Noge sva prestavljala sicer čisto mehanično, tako da sem se vprašala, ali se bodo vsaj v — postelji ustavile. Obšla sva Hintere Schwärze, ki nama je na Schalkkogeljochu grozeče kazala svoje strme vesine in črne skale. S te strani je bila gora prava kopa, lepa smučarska gora. Po pohlevnem pobočju Similauna (3607 m) so se prekopicavali učenci-novinci smučarske šole. Zabavno jih je bilo videti; od desetih jih je bilo stalno devet na tretji nogi...

Pot se je vlekla po skoro ravnem ledeniku. Vedno in vedno sva mislila: »Sedaj je pa višek!« pa le še ni bil. Nisva vedela, da je

Mitter-Kamm in Falschung-Spitz

Foto Kveder Janez

koča na italijanskem ozemlju: karta je kazala državno mejo, a koče od nikoder! Tik preden se široko in plano sedlo prevali v strmo in prisojno italijansko strmino, stoji veliki, zidani, dobro oskrbovani in opremljeni dom na višini 3017 m. Ker je last podjetnega domačina Tirolca, tu ni članov in nečlanov; vsi so samo gostje in je dom vedno prav dobro zaseden. Iz Italije je to eno najlažje dostopnih 3000 m zavetišče; avtobus pelje iz Merana do 1900 m višine, odtod je 3 ure hoda, skoro ves čas po kopnem, do doma. Okoli doma je cel gozd ležalnih stolov; na njih se solnči vedno polno navdušenih »martinčkov«, kraj doma je smučarska šola za — abecedarje, ki jih uči domači sin. Dobra oskrba za razmeroma nizko ceno (35 Lit) — vse to povzroča, da je tod okoli vedno živo kakor v panju.

V tej bajti sva se dobro odpočila in naspala, Janezu so se oči zaiskrile ob pogledu na pravo tirolsko črnino, ki kar sama teče in ustvarja dobro voljo. Če se hočeš v Italiji za mal denar dobro najesti, naročiš slavno »pašto«; a tukaj se je brhka dečva ponosno odrezala: »Wir sind hier in Südtirol« in prinesla krompir. Seveda je vsem gostom, povečini rajhovcem, ta samozavest silno ugajala. Naju so si ogledovali od vseh strani; očitno niso vedeli, kam bi z nama. Od šestdnevne pripeke sva bila prav bakrena, posebno nosova sta se nama svetila ko lestenca. Seveda sva bila namazana s čambo in kremo, ustnice so nama vzcetele. Najina obleka je gotovo močno

trpela na eleganci, a pridobila na slikovitosti, z najino govorico pa še celo niso vedeli, kod in kam.

Zgodaj zjutraj sva odrinila. Težko sva se ločila od gostoljubne hiše in krasne okolice. Razgled na Ortler in Bernino naju je prevzel; v Janezu se je zbudila požrešnost fotografa, ki bi najrajši vse spravil v svojo črno škatlo za spomin. A razočarano je opazil, da je poromal nov film v dolino, eksponiranega je pa obdržal za nadaljnjo rabo. Ne vem, zakaj se je jezil; saj bi mu dva posnetka na vsak film zmanjšala stroške slikanja na polovico!

Preko Hauslabjocha je šla pot na Hochjochhospiz (2423 m). Peš sva prispela po trdem, spihanem snegu kaj kmalu na 3304 m visoki Hauslabjoch. Razgled naju je zadržal. V krogu so bili stari in novi znanci, en vrh lepši in markantnejši od drugega. S te višine se šele prav zajame obširnost smučarskih poljan in tur okoli koč. Hintere Schwärze, Similaun, Finailspitze — na tiho sem jim obljubila svidenje. Z druge strani sta naju vabila Weißkugel, ki obeta smučarju obilo užitka, in Wildspitze, ki je najvišji vrh te skupine. Lahkoten in dolg smuk naju je popeljal v nižave. Prehitela sva začetnico, ki je v potu svojega obraza po zmrzlem snegu plužila okorne loke. Njen visoko oprtani kavalir je hrepeneče gledal za najinimi brzečimi smučkami. Strmina se je polagoma napela, kakor vedno, ko se ledenik prelomi in odpada v položno groblje. Po tej sva v prostem smuku zdrknila do kraja, to se pravi do mesta, kjer se združita Hochjochferner in Hinterreiserferner, kakih 100 m pod Hochjochhospizem, do koder sva prisopihala po kopni strmi ruši in v žgočem solncu okoli poldne. Ta hospic je lepa, velika stavba sekcije Brandenburške, bogato opremljena. Na težkih stolih na primer vidiš rezljana imena darovalcev; kar predstavljala sem si, kako se tak mecén usede na »svoj« stol, kakor naš Kurent na svoj plašč v nebesih. »Izbrala« sva si zopet grahovo juho, svojo dnevno hrano — vse, kar je bilo zeleno, me je že spominjalo nanjo!

Po karti je bila razdalja do Vernagthütte, najinega cilja, napovedana samo še uro hoda. A oskrbnik naju je takoj opozoril, češ da je ta napoved za letni čas; ledena in zaradi plazov nevarna pot, ki vede res v položni prečki okoli Guslarskih špic na cilj, pozimi ni uporabna. Zimska smer vede čez sam vrh teh špic. »Hajdi, Ančka, še enkrat na 3200 m!« Po izredno strmih prisojnih travnikih je bil sneg ves gnil in neprijeten. Tudi so do višine 3000 m s klistrom mazane smučke večkrat poromale po travici, ki je bila prav tako zelena ko grahova župa. Večer se je delal, ko sva lezla čez sedlo na severno stran. Vse je bilo mirno, pokojno, zadnji žarki zahajajočega solnca so še rdeli po vrhovih, doline so tonile v mračne sence.

Zaropotale so dilce in kmalu sva bila 400 m nižje pri Vernagthütte, dvonadstropni, centralno kurjeni stavbi. »Dosti imam,« sem sklenila ter že vnaprej uživala »martinčkovanje« na solncu drugega dne. En dan počitka po šestdnevnem garanju bi se nama prilegel. — Iz Vernagthütte sva mislila po bližnji v Vent in Zwieselstein.

Jedilnica je bila dokaj zasedena, morala sva prisesti k mizi mladih fantov-dijakov. Tako tiho je bilo, samo šepetaje so ljudje

govorili med sabo, da sva se skoraj sramovala motiti to »tiho mašo« s svojo glasno »hotentotščino«. A ob skupni grahovi juhi so se najinim sosedom polagoma razmajali jeziki. Naročili so »Bergsteigeressen«, enotno jed, ki so jo plačali z listkom svoje alpske sekcije. Za majhen denar so dobili izdatno porcijo makaronov z mesnimi ocvirki. Ker so prihajali iz Venta, sem jih vprašala, kakšna in kako dolga je pot. Informacije so bile obupne: mestoma kopno, a blata za ped, mestoma led, snega je bilo pa kmalu pod Vernagthütte konec. To se pravi: šest ur hitrega pešačenja, z oprtnikom in dilcami na rami! Kar sapa mi je pošla in zasmilila sem se sama sebi. Drugo jutro se bo treba odpraviti namesto obljubljenega »martinčkovanja« na to dolgo, pusto pot. »Pa zakaj so ceste te, bele ceste...?« poje Lumpaci-vagabund. In vprašala sem se še naprej: »Oh, za kaj so nama te dolge noge, da korakava po njih v širni svet?« Veselilo me je pa le, da ne bo treba več na 3000 m.

A človek obrača, Bog obrne. Ko sva sedela pri zajtrku, je nekому padlo na um, da naju vpraša: »Zakaj ne greste pod Wildspitze v Sölden? Dobrih šest, oz. z Wildspitzo osem ur hoda, a tura krasna, sneg idealen in sploh...« Zračunala sva brž, da nama preostaja časa ravno za preobrat načrta, in že sem vrgla svoje lenobne nakane v kot, oprtala sladko breme na pleča in hajdi! Pa hitro: avtobus na Söldenu ne čaka. Turo so nama opisali le preveč zapeljivo, da naju ne bi premotilo. Seveda bo treba še trikrat preko 3000 m in zopet dol. Zapodila sva se v breg po odmerjenih časih, češ če dospeva na Brochkogeljoch v dveh urah, prideva do Braunschweigerhütte v štirih in čez Rettenbachjoch v šestih do odhoda avtobusa v Sölden. Eno dobro uro časa sva rezervirala za Wildspitze. Sedem dni trde vaje za noge v zvezi z dobro voljo — pa je šlo. Na Brochkogeljochu (3481 m) sem prišla celo do svojega »martinčkovanja«, ker je požrešni Janez »mimogrede« zletel na Wildspitzo (3774 m).

Poslavljal sem se; Hauslabjoch je vedno in vedno vlekel nase moje poglede, tako lepo se je videla najina včerajšnja smer in mestoma celo smučina. Weißkugel (3746 m) se je košatila s svojo okroglo kopo, na ledeniku pod njo sem videla z neverjetno brzino bežeče črne pike. Na Feuchtkoglu so bili turisti, ki sva z njimi zjutraj skupno odrinila. Na sever se je risala najina smer do Mitterbergjocha. Tam stoji kapelica za ponesrečenci.

Gospod Bog je menda vedel, da se nama mudi, pa je nama natrosil samega puha, kakih 15 cm pršiča. Tako ugodnega snega ne pomni zlepa niti moj tovariš, ki je presmučal včasih po cele mesece. Brzela sva navdušena za vse okoli sebe in pod seboj. Rahlo in varno so drsele dilce, čeprav ne morem utajiti, da sem pustila sem in tja za sabo vidne dokaze svojega udejstvovanja. Človek bi od zadovoljstva kar ril po takih pernicah; a žalibog te mrzle pernice z neverjetno iznajdljivostjo najdejo pot do kože.

Še dvakrat je bilo treba nekaj sto metrov kvišku, a zato je šlo nujno na nasprotni, severni strani dol in, preden sva se dobro zavedela, sva v Braunschweigerhütte (2797 metrov) že pila zadnji Schiwasser.

Solnce je neusmiljeno žgalo v opoldanskih urah. Težko sem se vzpenjala peš na strmi Rettenbachjoch, še posebno, ker je bil na južni strani sneg mehak in se je udiral. A zaradi mogoče polurne zamude tudi nisva hotela postajati ves dan po Söldenu. Potrudila sem se in se pognala še zadnjič čez 3000 m. Na severni strani je pršič pospešil brzino; tako se je zgodilo, da sva bila že ob pol štirih v dolini, topot pri pivu in drugih dobrotah — grahova juha je ostala za nama. Zgovorna, ožgana, potna in umazana ko cigana sva jo brisala skozi vas, da so se še söldenski očanci, ki so vsega hudega vajeni, veselo ozirali za nama. V poudarek je Janez na spolzkih tleh še zletel po dolgem v zeleno lužo, ki se pretaka po glavni söldenski živinski promenadi.

Še pravčasno sva pritelefonirala iz Zwieselsteina odloženi oprtnik. Srečna sva se peljala po krasni visokoalpski cesti v 40 km oddaljeni Oetz, a najbolj srečna, ko sva se zleknila po mehkih blazinah voza, ki naju je potegnil v nekaj urah med vihrajočimi kljukastimi zastavami in novimi uniformami nazaj domov.

Dr. Andrija M. Ristić (Beograd):

Rtanjski vtiski

V zemljepisni uri, v drugem ali tretjem razredu stare Terazijske osnovne šole, nam je učitelj na tabli narisal znano silhueto Rtnja v zelo pretiranih oblikah, a sklicujoč se kot pričo na nekega učenca, ki je prebil poletje v Soko-banji. Zato sem si to planino vsa leta predstavljal kot gotsko cerkev, s strahovito šiljastim stolpom, temnomračne barve, s katero so bile naslikane vse planine na Cvijićevi šolski karti Srbije in Črne Gore.

Mnogo let pozneje sem kot absol. pravnik imel dovolj prilike, da si ogledam Rtanj iz vlaka (lepo se vidi z glavne proge od Bagrdana do Stalača), z Midžora, Suve Planine, Kosmaja, pa včasih — dasi zelo redko — celo z Avale. Tedaj sem videl, da ni mračen, ampak zelen in da mu vrh ni daleko tako šiljast, kakor nam ga je bil narisal učitelj.

I.

Končno se mi je nudila prilika, da ga obiščem. Po obupni noči v prepolnem vozu sem se v prvem svitu izbasal na Paraćinski postaji. Bolj zastrupljeni z zadušljivim vagonским zrakom nego prespani, smo se vrgli kakor klade na klopi ozkega voza Zaječarske proge, v nadi, da bomo v dveh, treh urah nadoknadili neprespano noč. Zaspimo. Bilo je nekaj ur tistega globokega spanja, ki se pojavi po neprespani noči na vlaku ali po divjem kroku, spanec, ki sredi belega dne vrže človeka na prvi divan ali naslonjač, ki s svojo globino nadoknadi dvojno ali trojno trajanje navadnega spanja. To je spanje, po katerem se spavač zbudi ali kar preroben, ali se, ako ga kaj prežgodaj prekine, dolgo in mučno bori s svojo zavestjo kakor Michelangelova Zora na grobnici Medičića.

Zbudi me tamburica vodje našega pota in večkrat izgovorjena beseda »Čestobrodica«. Medtem ko smo mi spali, je vlak zapustil dolino Morave, premagal vzpon pri Davidovcu in že davno se vzel na pobočje doline, vzporedne dolini Čestobrodice. Ves dremoten vidim lepo srednjegorsko dolino, zelene pašnike in veliko zaobljeno ostenje, kako se beli ob progi. Čim višje se vlak vzpenja, tem manj trave je in tem več sten. Zopet hvala ozkemu tiru! Moremo ga preklinjati o priliki nočnega pretovornenja v Brodu in Stalaču, moremo ga obsojati z gospodarskega ali vojaškega vidika; toda ako mislimo na čisti turizem, tedaj klobuk z glave! Proga normalnega tira, ki zahteva blage vzpone in velike radije na krivinah, se zdi nekako nasilje proti naravi — s svojimi predori in viadukti. Ozki tir nasprotno pa prehaja povsod, skoraj neopazno, čez najbolj strme vzpetine in preko najostrejših zavojev, diskretno, ne da bi kvaril lepoto pokrajine z okornimi viadukti ali prevrtal planine s kilometrskimi tuneli. Spoštuječ vsako krivino in vsak zavoj zemljišča ter globoko izpeljan v stranske doline — da bi jih mogel prevoziti preko čim manjšega mosta — pokaže ozki tir vse lepote predela, čez katerega vodi. In medtem ko nam v dremotnih ušesih odjekuje refren patriotske pesmi, ki nam jo vodja drobi na svoji miniaturi tamburici, tedaj se vlak šeta in premika po pobočju doline in večkrat postaja, kakor da je proga zgrajena nalašč zaradi spajanja razglednih točk. To je povsod tako na ozkem tiru. Na znani »Osmici« pri Mokri Gori ali na prelazu med Senjskim Rudnikom in Ravno Reko se potnik nehote vpraša, ali se vozi s pravo železnico ali z igračko, postavljeno od nekega podjetnega mestnega podjetja za promet tujcev.

Obradova Stolica — zadnja točka vzpona, poslednji pogled v dolino! Daljši predor, kakor na vsakem prelazu — pa se zapeljemo v dolino Krivovirskega Timoka. Tu vidiš nekoliko kilometrov visoke šume z začasnimi goličavami in žagami.

Krivi Vir, izvir Krivovirskega Timoka. Solnce greje in mi se šetamo ob vlakcu, dokler stroj napajajo z vodo. Pod našimi nogami se razprostira dolina Timoka. Iz nje, v skrajšani perspektivi, je vzrasel Rtanj s svojo strmo severno stranjo. Čokato kopast, spominja na velike gomile peska v pristanišču pri »Šestih Topolih«. Zmeden ob taki prikazni, dokaj nepričakovani v naših sicer členovitih planinah, malce preplašen po višini, premišljam nekoliko trenutkov, ali bi ne opustil vzpona... Prekine me znamenje za odhod, pisk... Ne pisk, ampak globoki bas sirene — kdo bi ga pričakoval na tako majhnem stroju! Vsi skočimo v vozove. Naš vodja zopet prime svojo tamburico in brenka svojo »Boj se bije, bije...«, ki nas od jutraj preganja.

Izstopimo v postaji Lukovo in se vzpnemo na zapadni greben Rtnja: klasična smer za one, ki ne nameravajo posetiti Soko-banjo ali Minhov rudnik. V vsakem primeru je najzanimivejši in najpreglednejši pot. Na žalost moramo nositi težek nahrbtnik, z vso pripravo za prenočevanje pod milim nebom in z vodo za 24 ur. Tovorni konji in oslički bi morali iti po dolgih ovinkih in bi dospeli znatno pozneje k bivaku. V ustmenih letopisih Srp. P. D. je zapisan poskus, da se oslè, natovorjeno s sodčki vode, popelje po pešpotu čez

greben. Osliček je res pristopical do bivaka, toda so ga na več mestih morali štirje prenašati na rokah, a druga dva sta prenesla sodčke z vodo...

Opoldanski odmor smo opravili v višini 1309 m. Veter neprijeten, razpoloženje nekako nelagodno. Razgled meglen, zato nezadovoljiv. Kdor želi uživati s pogledom na srbijanske planine, naj jih ne obiskuje poleti, temveč pozimi ali spomladi. Zdaj, na meji med poletjem in jesenjo, se lepo vidi samo neposredna okolica Rtnja, ki ni ravno zanimiva. Razočaran, ker so mi grebenske šetnje izmed največjih zadovoljstev v planini, nadaljujem pot k sedlu pod Šiljkom, kjer bomo prenočevali. S travo obraslo južno pobočje Rtnja se zdi kaj krotko. Potovanje po grebenu pa skrajno utruja, ker visoka trava pokriva globoke kotanje in ostro kamenje. Južno pobočje pod nami prehaja polagoma v blago, zeleno vesino, nagnjeno proti Sokobanji, skriti v udrto dolino Moravice. Vidi se samo Ozren. Vse pobočje je pisano od okroglih vdolbin mnogoštevilnih vrtač. Rtanj je eden poslednjih vzhodnih izrastkov Krasa. Celotna oblika planine: krševita severna stran s strmimi skalami, pojav vrtač, nazadnje močan izvir Mirovšnice — potrjuje njegovo prirodo.

Noč pod vedrim nebom v planini — lepa je! Spominjamo se vseh mogočih in nemogočih noči, provedenih po raznih seliščih, stajah, karaulah pod Midžorom in bajtah pod Strešerom; obogateni po bridkih izkušnjah, se skrbno pripravljamo za spanje. Mlačen začetek lepe poletne noči nas je našel toplo odete, zamotane v plahte in šotorska krila. In medtem ko sta dva »dežurala« poleg ogromnega taborskega ognja — bolj pripravnega za kako skavtsko svečanost ko za planinski bivač — nas je polahko zajel spanec.

Zbudim se ob neki ponočni uri z vtiskom popolne duševne okrepiteve. Tak občutek se večkrat pojavlja v planini, ako se po nekolikournem spanju spavač zbudi s čisto svežo glavo in z blaženo zavestjo krvotoka v nogah, pripravljen na vsak nov duševni napor, pa vendar z nepremagljivo željo, da še čim dalje ostane — z nogami v vodoravnem položaju... Nebo je že začelo bledeti in zapadno od nas se belijo skale severnega pobočja. Onadva tovariša sedita kraj ognja in dregata vanj s palico. V blaženem ugodju se čutim prelenega, da bi pogledal na uro; toda po vsem sodeč, je dan prav blizu. Čudim se samo, da sem tako poceni prebil noč in da me niti zdaj, pred zoro, niti najmanj ne zebe.

Ne vem, kako sem se naenkrat spomnil, da je zadnji lunin krajec in da bi zdaj, pred svitom, mesec moral biti malodane na samem zenitu. Pa ga ni. Naposled pogledam na uro: pokazala je — deseto večerno uro! Ozrem se in vidim, da se mesec šele nalahko pomika izza Šiljka. Skale se belijo pod blago mesečino, a ne v jutranjem svitu! Vendar je noč lepo pretekla. Zamenil sem tovariša pri ognju, kuril, kuhal čaje, predal stražo drugemu in nadaljeval spanje, dokler me ni jutranja svežina končno prebudila.

Eno največjih zadovoljstev na planini je rani jutranji vzpon na vrh. Pohitimo na Šiljak, že obsevan od solnca. Glej tu: Vrška

Čuka in Tupižnica kakor sivkasto plava gledališka kulisa, proti jugovzhodu in jugu blede grmada Stare Planine in v megličju migljajoča silhueta Suve Planine; njen greben je odtod sličen repliki Rtnja ali še bolje potezam njegove sence. Proti zapadu je razgled zameglen, a proti severu je težek, rumen oblak, z bronastimi prehodi, ponekod tudi zelen, pritisnil na hribe in doline. To je Borski Rudnik, zaklonjen s strupenim dimom svojih topilnic bakrene rude... Instinktivno okrenemo pogled na drugo in prijetnejšo stran, k prostim naseljem in svobodnim višavam. Sledi ena ura uživanja na vrhu in tovariškega kramljanja na rosnj travi. Ostali del dneva preživim v bivaku na sedlu, na tamburico neprestano udarja vodnik; sestop v Mirovo, kopanje v vrelec Mirovštice — pa na vlak! Poslednji pogled s Krivovirske postaje — isti prizor ko včeraj zjutraj, pa zopet drugačen: Rtanj je ves v rožnatem meglovju, nerealen, skoraj prozoren. Vlak počasi krene, a vodja izleta zopet svira svojo »Boj se bije, bije...«

II.

Še en vzpon na Rtanj mi je ostal v spominu. Krenili smo o Božiču na smučanje v gostoljubni rudnik Braće Minh. Zapustili smo Beograd po hudem snežnem metežu, da naletimo v Mirovu na južno vreme. Dva, tri dni se zastonj trudimo, da bi se smučali po skoraj stopljenem snegu, prav za prav se igramo v smučanju. Vreme je bilo pomladansko. Redka so leta, ko — navadno v sušcu — preživjamo take predpomladne dni, da se ko pijani brez suknje izprehajamo po suščevem solncu, medtem ko se v jarkih in dolih topé poslednje krpe zrnatega snega. Tega leta se je to zgodilo tri mesece prej (pozneje pa se je zima razhudila). Nazadnje nam je presedalo čofotanje po težkem ilovnatem blatu, s smučkami na ramah, ob prezirnih komentarjih namrščenih rudarjev (»Hm... Gospoda!...« ob značilnem skomizganju ramen in sukanju glave). Odločimo se za to, za kar smo se morali: da pristopimo na Rtanj.

Prvi dan Božiča, solčno jutro. Zapustimo blatno kotlino, kjer leži rudnik, in se polagoma dvigamo po kamenitem vzhodnem pobočju Babe. Solnce toliko greje, da hodimo že v srajci... Dospemo na zasneženo visoko ravnino pod Šiljkom. Solnce... Že se vzpenjamo po Rtanjskih serpentinah južne strani. Vse je že strmo in suho. Počasi, v malih skupinah, brez poganjanja (ni se treba žuriti zaradi vlaka), korak za korakom se približujemo vrhnji kopi, prav malo zasneženi, kakor da je posuta z drobnim sladkorjem. Pod močnim obsolnčenjem te lažni pomladi se priroda počasi budi. Na vsakem koraku naletimo na pikapolonico, kako lazi po osušeni travi. Nasmejano se gledamo. A solnce nas vedno bolj peče. Radost življenja, solnce, vtis, da zimujemo nekje na Rivieri in da smo se, kar za šalo, odločili, da se malo vzpenjamo po okolnih hribih! In že smo na samem vrhu. Tovariši pri piramidi nam mahajo z rokami in nam nekaj kličejo; ali ne razumemo jih. Počasi se jim približujemo, v srajcah ali odpetih smučarskih bluzah, in jih pozdravljamo. Z vrha nam zopet nekaj kličejo, česar ne razumemo. Nazadnje se en to-

variš loči od njihove družbe, se nam približa z nekoliko skoki navzdol in mi začudeno čujemo njegovo sporočilo v zlogih: »O-ble-ci-te vse, kar i-ma-te pri se-bil!«

Nikoli me še ni planina tako prevarila. Oblečemo vso toplo obleko, kar smo je prinesli s seboj, in prehodimo poslednje desetine metrov, ki nas ločijo od vrha. Na vrhu je pihal tak sever, kakršnega se ne spominjam, da sem ga doživel ne pred tem vzponom ne pozneje. Veter je bil močan kakor najjačja košava, mrzel ne ko led, temveč ko neko kemično sredstvo za proizvodnjo posebnega mraza.

Rekel sem, da je iz doline bil vrh videti ko posut s prašnim sladkorjem. Sladkor? Sneg? Ne! Led. In to led svoje vrste; njegov nastanek bi se mogel pojasniti samo z neposrednim zaledovanjem oblakov na zeléh. Cel gozd vodoravnih ledenih sveč! Na triangulacijski piramidi je pritrjena pravicata ledena zastava od ledenih sveč, meter dolgih. Gazimo po ledeni livadi: vsaka travica, vsako stebelce je oblečeno z ledeno skorjo. Vse, ledena zastava na piramidi, zaledena trava, ledeno šibje, vse je obrnjeno na isto stran, v smeri tega besnega vetra. Krhki led poka pod našimi nogami — neprijeten vtis, kakor da gazimo po stolčnem steklu.

V težnji, da se čimprej zavarujemo pred tem vetrom, ki nam ni dovolil niti, da rokavice slečemo, smo neusmiljeno gazili s svojimi težkimi čevlji po ledenem filigranu, v katerega so se nam vdirale noge. Po nekoliko desetinah metrov sestopa je prenehal ta prizor iz začarane povesti, ki nas je peljala nazaj v detinstvo, v bajko, v otroške gledališke igre z vilami in palčki, na vrtove in pokrajine iz napihanega in izvlečenega stekla. Led je postajal trši. Drsaajoč po njem z nepodkovanimi smučarskimi čevlji, smo dospeli do šumice v zavetju. Zakurimo velik ogenj, lotimo se jedi in nato nadaljujemo sestop v zavetrnem delu severnega pobočja.

Led postaja bolj in bolj polzek. Neke deklice, ki jim je bil to prvi vzpon v planinah, izgube ravnotežje na gladkem ledu in zdrsnejo nekaj metrov navzdol; zaustavimo jih. Smejejo se našim resnim obrazom: »Pa kaj bi se nam moglo zgoditi?« Moglo bi se zgoditi, da na koncu sankanja strmoglavijo v prepad Rtnja! Pomisel na navpične skale severnega pobočja nam jemlje sapo.

Nazadnje se zatečemo k poslu, ki ga vsekako nihče od nas ni pričakoval, da ga bo opravljal v srednjegorju predkumanovske Srbije: sekanju stopinj v ledu! Imamo vsega le eno sekirico, namenjeno za pripravljanje kuriva, z zakrivljenim toporiščem. Nekateri izmed nas so se svoj čas poleti postavljali v Karavankah s cepinom; ali zdaj modro molče in, oprti z robom čevlja v komaj zasekano ledeno skorjo, čakajo, da tovariš na čelu kolone s strašno nerodno sekirico izteše prihodnjo stopinjo. Vendar ostane ledena odeja nazadnje za nami in mi srečno dovršimo po tihem zimskem popoldnevu sestop v dolino.

Prihodnje jutro se Rtanj zopet smeje na milem zimskem solncu, a novodošli gosti ga radovedno ogledujejo in se čudijo njegovemu blestečemu pokrivalu: »Glej ga, kakor da je posut s sladkornim prahom!«

Pešič do — vzpenjače

Vem, da se bo marsikdo zgrozil ob — vzpenjači. Ne morda, ker ga je strah tega prometnega sredstva, ampak zato, ker vidi v taki tehnični napravi nezaslišano oskrumbo planinstva. »Nak! Mar ni zadosti, da so nam gore vse križem ‚pomazali‘ z markacijami, jim zabili tisoče klinov v rebra in začeli graditi planinske hotele, da spodoben planinec kmalu nikjer več ne bo našel božjega miru? Zdaj pa še tega vraga!« Takole bodo robantili nad mano, še bolj pa menda nad urednikom, da daje v P. V. prostora takim člankom, ki s pravim planinstvom niso in ne morejo biti v nikaki zvezi...

Res je, da tiste idile, kakor jo je 1937 v P. V. tako lepo opisal moj prijatelj Sič, maloda nikjer več ne najdete v naših planinah. Zavidam Kugyju srečne čase njegovega pobožnega romanja po deviških stenah in vrhovih, zavidam jih še mnogim drugim planinskim poetom in navsezadnje tudi sam sebi. Zakaj danes je samo še naključje, da te zanese v tih, nedotaknjen kotiček našega planinskega sveta, kjer te ne zmotijo po poti olupki pomaranč in ožetih citron, na vrhu pa huronsko kričanje in pijano kvakanje. »Kaj? Ali niso vsega tega zla, ki se strahotno širi od leta do leta, zaplodile markacije in vse druge naprave — nebodijihtraba?«

Zelo pogosti so taki očitki, pa tudi zelo krivični. Vse take naprave so nedolžne nad prostastvom, ki ga uganjajo nedisciplinirani planinci. Njihovo ponašanje je izraz njih vzgoje in srčne kulture — prav za prav nekulture. Če nje nimajo, bodo divjali tudi po krajih, kjer ni nobene markacije in nobene zavarovane poti. Edino o naših planinskih zatočiščih ne moremo trditi, da niso v tem pogledu čisto brez greha. Prav je, da nudijo planincu potrebnega počitka in okrepčila; greh pa je, da prodajajo na debelo tudi alkoholne pijače, ki jih načelni planinec lahko pogreša. Če bi mogli odpraviti to prodajo, bi se iznebili tudi nižinskih vinskih bratcev in z njimi dobršne polovice direndaja v naših planinah. To pa je samo pobožna želja; kajti vinski bratci trošijo zelo denarce, brez denarcev pa ni nič...

Tako je pač pri nas in v preobilni meri menda res samo pri nas. Tujcu, ki ga zanese v naše planine, se nudijo dostikrat edinstveni prizori, na katere pač ne moremo biti ponosni. Planinski domovi v Švici nudijo večinoma samo prenočišče in priliko, da si planinec sam skuha jedila, ki jih prinese s seboj; alkoholnih pijač sploh ne dobiš. V teh domovih tudi ne najdete napisov, da mora »vladati« po tej in tej uri popoln mir, ker je to tam samo po sebi razumljivo. Tudi v Tatrach nisem nikjer videl takih opominov, čeprav vam v planinskih kočah postrežejo na željo tudi z vinom ali s pivom. Ta reč je tam od sile draga, da si navaden človek oprežno premisli, preden jo naroči. Mar bi se to ne dalo izvesti tudi pri nas? Če bi bilo tudi v naših planinah treba plačati za liter vina 60 do 80 din, bi ne teklo tako od miz, kakor se to zdaj pogosto dogaja. To bi tudi za čuvanje miru izdatno več zaleгло, nego vsi pisani opomini. Bilo bi koj za polovico manj »bratcev«, finančni efekt pa morda še večji.

Pred vojno so ljudje v planine zahajali zaradi planin kot njihovi ljubitelji in oboževalci. Ta vrsta planincev je danes v veliki manjšini. Planinarstvo je zdaj velika moda, kakor je bilo svojčas velika moda morje. Časi, ko je »bil nor, kdor je šel gor«, so že davno za nami. Danes bi morali reči že narobe. Planinska sezona ni omejena več na nekaj mesecev, ampak traja kar vse leto. Imamo že alpinsko literaturo, pa tudi alpinsko industrijo. Železnice uvažajo posebne turistične vlake, avtobusi drvé do gorskih podnožij. Vse to je še premalo. Naši sosede gradijo veličastne gorske ceste in odpirajo leto za letom nove vzpenjače. V teh napravah so milijonske investicije, ki bi jih n. pr. siromašna nekdanja Avstrija ne tvegala, če bi ne bile donosne.

In zakaj vse to? Dejal bo kdo, da je to samo potuha nemarnim planincem in da jim kmalu več ne bo treba — nog, ko bodo napravili še planinska letališča in planinske tobogane, morda celo planinske rakete, samo da se bo človek lahko še bolj polenil. Položaj pa vendar od daleč ni tako hud, če ga gledamo z današnjih razmer. In edino ta presoja je pravilna: svet gre svojo pot preko vsega, ne briga ga, kar je bilo včeraj, ker danes tega ni več. Mnogo zanimivejši je jutrišnji dan, ki še pride in prinese kaj novega. Taki so zdaj ljudje in s tem je treba računati.

Imamo jih, ki so svoj čas pešali iz Ljubljane na Triglav in morda tudi nazaj. To je junaštvo, ki ga bo morda tudi čez sto let še kdo posmemal. Treba je zanj precej trme, predvsem pa mnogo časa, in to je tisto, česar današnjemu človeku tako strašno manjka. Bolj nego kdajkoli poprej, je danes resnična prislovica, da je čas zlato. Včasih leto dni ni prineslo toliko dogodkov, kakor zdaj en sam teden. Vse to se gnete okrog nas v silnem navalu, da se povprečen človek komaj še za silo giblje v tem kaosu. Sto in sto stvari gre slepo mimo njega in ni časa, da bi se ozrl vanje, ker se upravičeno boji, da bo zaostal in se izgubil.

Če si današnji človek privoščí nekaj dni oddiha v planinah, sede na vlak in potem morda tudi še na avtobus, ne iz razvajenosti, ampak zato, da se čimprej dvigne iz dolinske zatohlosti in da mu ostane čim več časa za uživanje blagodejne planinske prirode. Tak človek je lahko še zmerom idealist čistega kova, ki ne misli kar nič poleniti svojih nog; rajši pa jih bo brusil v planinah samih, kakor po prašnih dolinskih cestah. Danes tudi nismo več taki lokalni patrioti, da bi hodili samo na Šmarno goro ali samo na Boč. Mikajo nas novi razgledi; zato se nam hoče vedno drugam, da, tudi preko državnih mej. Ta nagon ima svojo dobro stran; kajti lepoto domače zemlje znamo pravilno presoditi in ceniti šele, če smo se razgledali tudi po tujih krajih. Potem spoznamo, kaj imamo in česa nam manjka.

Seveda si potovanja v tujino spríčo naše borne valute ne more vsakdo privoščiti. Drago je, navsezadnje pa vendar ne tako drago, kakor bi mislil na prvi račun. Moderna prometna sredstva in olajšave, s katerimi so drugod dosti bolj širokogrudni kakor pri nas, nam prihranijo na času toliko, da so izdatki v primeri s tem, kar si lahko ogledamo v tem času, kar malenkostni. Ko sem lani vodil

Foto dr. A. Brilej

Peč in Dobrač

skupino naših učiteljev na pariško razstavo, smo se za en dan ustavili tudi v Innsbrucku. Dopoldne smo si ogledali zanimivosti mesta, popoldne pa smo se potegnili na slovito razgledišče na Hungerburgu (860 m). Če bi ne bilo žične železnice, bi pač ne imeli časa za ta krasni izlet. Kaj šele, da bi se povzpeli na vabljive višine Hafelekara (2334 m) v ozadju, od koder se odpre pogled preko vseh Tirolskih gora in še daleč naprej. Zamudili bi s tem ves dan, pa bi morali biti za tako turo tudi primerno opremljeni in utrjeni. Tako pa smo se brez vseh priprav stisnili v kabino vzpenjače in smo bili za dobre četrte ure že nekako v višini naših Karavank. Res je bilo za ta užitek treba precej globoko seči v žep; pa saj je to morda samo enkrat v življenju! Ali bi morda kaj manj zapravili, če bi pešačili tako visoko, tešili tam gori glad in žejo, pa po vsej priliki še prenočevali? Tudi podplati niso zastoj in prepoteno perilo je treba izmenjati. In koliko jih je bilo med nami, ki še svoj živi dan niso bili na taki višini, pa bi bili prilezli tja gor do smrti utrjeni! Kaj bi imeli potem ti siromaki od še tako lepega razgleda?

Ravno ta primer nam pove vse. Vzpenjača omogoča tudi netreniranemu ljubitelju gorske prirode, tudi telesno šibkemu in z leti obremenjenemu človeku, da se nagleda božjega sveta pod sabo in nasrka nebeškega solnca in zraka. Kje je zapisano, da je tak užitek samo privilegij izvoljencev s prožnimi in krepkimi udi? Vzpenjača omogoča tujcu, da svoj dragoceni čas kar najtemeljiteje izrabi in si nabere čim bogatejših vtisov z daljne, morda mu komaj kdaj dosegljive pokrajine. Vzpenjača je prometno sredstvo, prav tako, kakor vlak, avto ali aeroplan. Kdor ima dovolj časa na razpolago in dovolj moči v svojih udih, lahko taka sredstva prezira, pa pešači mimo njih. Nihče mu tega ne bo kratil. Če bo pomislil, da se ne vozijo samo bogataši, ampak po silah razmer tudi skromni plebejci, in da je navsezadnje še zmerom največji užitek v zdravem pešačenju, bo ostal tudi daleč od tiste ujedljive zavisti, ki je največkrat glavni razlog za odpor proti vsemu, kar človeku ni tako lahko dosegljivo. Ker tudi jaz nisem član gorenjih desetisočev in po vsej priliki nikdar med njimi ne bom, ker sem nadalje sam velik prijatelj pešačenja in se mu še ne mislim zlepa odpovedati, ne morejo biti nagibi, ki so mi narekovali ta članek, tako zoprni, da bi se ne dalo o njih govoriti tudi v naši planinski reviji.

Pri nas je toliko besed o tujskem prometu, da je že kar ganljivo. Samo škoda, da preko besed ne pridemo daleč. Res nam je naklonila priroda čudovito lepe kraje, »podobo raja«. Preromal sem skoraj vso Švico, Dolomite in avstrijske Alpe. Lepo je tam; ko pa sem se vrnil v naš Gorenjski kot, me je kar prevzelo. Resnično, nikdar mi še ni bilo tako toplo pri srcu, kakor takrat. Planica, Vršič, Martuljek, Vrata, o, nič ni bilo treba, da sem gledal nanje z očmi lokalnega patriota. Nak, toliko lepota na tako tesnem prostoru nisem videl nikjer! Res, da niso naše gore tako mogočne, tako zagnane v širino in višino, kakor tam v Interlaknu ali na Furki, da se človek kar ugrezne v tistih razsežnostih. Tukaj je samo miniaturna, ki so jo oči lahko vso objele in bi jo gledale in gledale. Kaj nam je

treba še več! — Bogu smo lahko hvaležni za to, kar nam je dal, in s ponosom lahko pokažemo tujcu svojo zemljo. Da! To je vse res, ni pa nam dovolj. Morali bi mu moči pokazati tudi take ceste, taka gostišča in taka prometna sredstva, kakor jih zahteva sodobni tujski promet. In če hočemo sodobni promet razširiti tudi v naše planine ali vsaj na nekatere planinske postojanke, kar je skoraj samo po sebi umevno, moramo enkrat načeti tudi poglavje o gorskih vzpenjačah, ki smo se ga doslej tako trdovratno otepal.

Ni treba, da se oziramo v bogato Švico, deželo vzpenjač. Pogledajmo rajši v gospodarsko šibko nekdanjo Avstrijo. Omenil sem že vzpenjačo na Hafelekar; toda Innsbruck ima še drugo vzpenjačo, na nasproti ležeči Patscherkofel (2247 m). Pravili so mi, da je na obe velik naval, zlasti v poletnih mesecih. Imajo pa Avstrijci še več drugih vzpenjač. Pred božičem lani so otvorili zadnjo na Galzig v Arlbergu, znanem smučarskem raju. Našim smučarjem je posebno znana vzpenjača na Kancel nad Osojskim jezerom, ki praznuje že prvo 10-letnico. Ob njeni otvoritvi je prinesel »Ilustrirani Slovenec« dvojce lepih posnetkov in tale kratek komentar: »Poskusne vožnje ob priliki slavnostne otvoritve, pri kateri so bili zastopani tudi Jugoslovani, so se izborna obnesle; zato je pričakovati, da bo ta naprava privabila na Koroško mnogo novih letoviščarjev. Z ozirom na to so istočasno zgradili na Kancu tudi planinski hotel.« (Kakor vidimo zdaj po desetih letih, so se ta pričakovanja tudi v polni meri uresničila.) Zanimiv je še pristavek k temu komentarju: »Nujno potrebno bi bilo, da mislimo tudi pri nas na čim večjo udobnost letoviščarjev; saj pomenja tujski promet, zlasti za Gorenjsko, vedno važnejšo pridobitno panogo. Ali bi ne kazalo primerno urediti že enkrat tudi ljubljanski Grad in speljati nanj vzpenjačo?« — Ta želja se nam do danes ni izpolnila in vse kaže, da se »na čim večjo udobnost letoviščarjev« sploh požvižgamo. Ne požvižgamo pa se na letoviščarje same in bi prav radi, da bi nam znosili še kaj več denarja. Doslej so nam jih znesli še premalo, da bi jih mogli razveseliti tudi s kako vzpenjačo, pa magari samo na Grad...

Mi nismo kakor drugi, da bi si omislili poprej štal'co, potem krav'co. To nam ne gre v račun. Poglavitno je, da lahko molzemo, kakorkoli že, samo da se molze. Navsezadnje bi tudi ne imeli nič proti temu, če bi nam ti razvajeni letoviščarji kar sami privlekli s sabo kako vzpenjačo in nam jo potem pustili v izkoriščanje. Samo da ne gre — iz naših žepov, pa je vse v redu! Da so taki računi povsem zgrešeni, je jasno vsakomur, ki je količkaj pogledal po svetu. Brez žrtev ni uspehov. Če hočemo večjega razmaha v našem tujskem prometu, moramo za to ustvariti vse potrebne predpogoje, pa najsi je to združeno tudi s težkimi investicijami. Lepota pokrajine že davno ne zadostuje več za tujsko vabo, ampak je treba k tej lepoti še marsikaj primakniti, da bo dobila zaželeno privlačnost. Ena takih privlačnosti je ravno vzpenjača.

Kje bi potrebovali vzpenjačo in kdo bi naj finansiral te drage naprave? Ni lahko odgovoriti na to, zlasti meni ne, ki nisem za to strokovnjak. Moj članek tudi ni meril v to stran; hotel sem samo po-

udariti važnost vzpenjače kot prometnega sredstva, ki tudi z gledišča planinca zasluži potrebno pozornost. Gorenje vprašanje je logična posledica takega razmišljanja, je kakor amen v očenašu in se mu zato ne morem izogniti. Povedal bom samo svoje nemerodajno mnenje, ki naj bi v poklicanih krogih izzvalo potreben razmislek in preko njega najprimernejšo rešitev.

Po mojem kar lahko napravimo križ čez vzpenjačo na Grad. Ta naprava bi se ne obnesla, čeprav postaja Ljubljana od leta do leta izrazitejša tujskoprometna točka. Imamo na Grad dovolj položnih poti, ki omogočajo lahek dostop tudi šibkim nogam. Mimo tega sprehod na Grad tudi tujemu gostu ne more pomeniti kdove kake žrtve na času. Če pa se mu ne ljubi hoditi, ima na razpolago avtotaksi, ki morda ni nič dražji, nego bi bila vožnja z vzpenjačo. Navsezadnje pa mu še tega stroška ni treba, ker se lahko potegne zastonj na nebotičnik, od koder ima prav tako lep razgled kakor z Grada.

Nekaj drugega pa je Šmarna gora, ki se nam je s tramvajem že tako približala, da pomeni za Ljubljano domalega to, kakor Rigi ali Pilatus za Luzern. Tu je treba že računati s časom, pa vpoštevati tudi primerno prožnost kolen. Z avtom še ne moremo tja gor, čeprav ga je Šmarna gora res že nosila na sebi — a samo za senzacijo. Za praktično vožnjo bi bilo treba že drugačne ceste, ki pa je zlepa ne bomo čakali. Morda res prej učakamo vzpenjačo. Ta misel niti ni nova. Znano je, da se je temeljito baval z njo bivši šmartinski župan g. Tršan. Pripravljen je bil celo sam ustvariti to idejo in je v ta namen tudi že izdelal potrebne načrte in proračune. Ne vem sicer, kaj je potem prišlo vmes. Vem pa, da ima g. Tršan še danes dosti dobre volje in tudi dosti pod palcem, da bi vprašanje finansiranja šmarnogorske vzpenjače, ki je danes mnogo bolj aktualno nego pred leti, ne naletelo na posebne težave.

Pred leti je bilo tudi nekaj govora o potrebi vzpenjače na Veliko Planino. Z zgraditvijo luške ceste pa bo ta zamisel menda zaspala. Medtem smo dobili ponosni planinski hotel na Komni. To je pridobitev, s katero se lahko postavimo pred še tako razvajenim tujcem. Edinstveni so tam naokrog tereni za zimski sport, da se tudi Kancel skrije pred njimi. Obisk? Pravijo, da so z njim kar zadovoljni. Lepo se to čuje, če je res. Kako pa bi bilo šele potem, če . . ., da, če bi bila na razpolago tudi vzpenjača! Marsikdo bi si jo privoščil tudi iz naših plebejskih vrst, zlasti pozimi, da bi si prihranil hudo pokoro po serpentinah in prišel tja gor spočit. Kaj šele tuji gostje, ki so tega že zdoma navajeni! Da bi bil promet tudi poleti odličen, o tem ni nobenega dvoma. Sredstva? O tem naj bi razmišljal odbor SPD. Prej ali slej bo treba itak ugrizniti v to reč, če drugače ne, pa v obliki akcijske družbe. Šlo bo, samo zastaviti je treba! Časi so zdaj mnogo ugodnejši, nego so bili pred nekaj leti; a kdove, če ostanejo še kaj dolgo tako?

Da, samo še vzpenjača, potem bo beseda »Komna« res tisto, kar čuje zdaj nemško uho iz nje: »Kar pridi!« Ta klic bo dobil širok odmev in bogat odziv. Kogar bo enkrat privabil, se bo še desetkrat rad povrnil. Da bi skoraj bilo tako!

Pokopana preteklost pod Prisojnikom

Armada turistov se večja od leta do leta. Današnje medsebojno družabno življenje je postalo človeku omledno in ga v duševnih težnjah ne zadovoljuje. Zato se zateka tja, kamor se je človek zatekal že vse čase — k naravi, ki je neizčrpna in neizpremenljiva ter vedno sama sebi dosledna. Turist najde v naravi samega sebe in v samem sebi spozna spet človeka, ki je visoko nad praznimi borbami lažne civilizacije.

A vzporedno z napredovanjem turisticke se kaže v gotovih ozirih propadanje celih krajin, ki si jih je ona izbrala za svoje udejstvovanje. Ne nazadovanje v materialnem smislu, temveč v duševnem in нравnem pogledu. Dočim so si te krajine nabrale veliko dobrin, ki jim zagotavljajo ugodnejše in manj naporno življenje, so se pri tem oddaljile od prvotne narave in krenile na nova pota, nasprotna onim, po katerih so hodili očetje. Miselnost se je pri tem izpremenila in se je navzela stremiljenj, ki niso prav nič v skladu z naravo, ki ravno v gorskih krajih govori človeku lastno, pristno besedo.

Sodobni turizem je zajel v zadnjih dveh desetletjih posebno naše Triglavsko pogorje. Zanesel pa je vanje miselnost in nazore, povsem tuje planinskim prebivalcem — prednikom. Skoraj čez noč, bi rekel, se je izpreverglo življenje, skozi stoletja trdno ukoreninjeno med gorskim ljudstvom. Stare šege in navade so pokopane, ker se jih hribovci sramujejo pred gospodskimi tujci, narodne noše so se iz idilično poslikanih skrinj, shranjenih na podstrešjih, pričele umikati modernemu kroju, originalna domača govorica je osramočeno potihnula in na njeno mesto je stopil jezik, znešen iz vseh narečij, ki jih govoré turisti in letoviščarji. Slikovite hiše, zgrajene v mičnem planinskem slogu, so se pogrezale v tla s svojimi naglji in s prelestno, zgovorno romantiko. Namesto njih so vstajale visoke, vsiljive mestne stavbe, ki strmé začudeno v blesk belih gorá.

Vsa gornja Savska dolina se pod silo razmer nam danes razkazuje v tem položaju: v znamenju sodobnega tujskega prometa. Prebivalstvo mora od njega živeti; druge možnosti zaslužka so mu zelo utesnjene. Siloma se je odvrnilo od narave, da se prerije skozi gospodarsko krizo. Pristno naravo pa izkorišča, kolikor more. Obračunalo je z nekdanjim življenjem, mirnim, pokojnim, preprostim, ko so bili domačini zadovoljni sami s seboj, ker niso poznali velikih zahtev, še manj pa nevarnosti praznega razkošja, ki ga bogato razsiplje človeška civilizacija. Današnji prebivalec nima skoraj nobenega stika s preteklostjo.

Čuden in silen je bil preobrat, ki se je kaj naglo izvršil med našim planinskim prebivalstvom. Iz okornih, pa veselih živinorejcev so postali ljudje gladkega vedenja, mestnih manir, preračunljivi v poslih. Prelepe planine pod skalnatimi stenami so osamele, prekrile so se z osatom in s kamenjem; živine ni v njih, le tu pa tam se prikrade s skalovja tropa divjih koz, ki se brezskrbno pasejo kraj razvalin, koder je še pred petdesetimi leti vrvelo pravo pastirsko življenje. Sém na te planine so vse poletje uhajale misli in skrbi kmeta, ki je živel globoko v dolini. Saj je bilo tem gorskim višavam zaupano njegovo bogastvo: živina, ki ga je redila in mu donášala denarja za davke in drugo. Bil pa je gotovo srečnejši kakor njegov sin, ki se je že davno znebil živine in preuredil svoj dom v gosposko stanovanjšče. Srečnejši, pravim, ker so bile njegove skrbi osredotočene v eni skrbi: za živinico — njegovo vse — ki mu

je bila bolj pri sreči nego — ženica, bolj kakor on sam. Stari borovski tip je bil izklesan samo s trdimi mislimi in vse te misli so poznale samo en izvor in en predmet: živinico! V brigi za njo je kak večer pozabil celo na rožni venec in šel brez križa spat! —

Na kresni dan so se pričele njegove največje skrbi, obenem skrbi vseh prebivalcev borovške krajine. Ta dan se je zbrala kraj vasi vsa živina, goveja, ovce in koze. Priganjali so jo odbrani pastirji na prostorni pašnik pod Vitrančevimi gozdovi. Gospodarjem je bilo inako pri sreči, ko so se poslavljali od svojih ljubljencev. Se enkrat so jih pobožali in jim spregovorili zadnjo ljubeznivo besedo. Pastirji, obuti v debele volnene nogavice in v močno nažebljene cikle, oblečeni v rašasto obleko in hodnično srajco, so se razdelili med črede in jih nagnali naprej. Zazvončkljali so enakomerno težki živinski zvonci in armada se je pomikala v sotesko Pišnice, kjer je izginila za skalovjem. Gospodarji so se vračali molče proti domu; a ves dan so tavalami zamišljeni po dvorišču in hlevih; saj so izgubili izpred oči vse, kar je tvorilo vsebino njihovega življenja. Sreča je odšla od doma v visoke gore in Bog ve, če se povrne zdrava, kakor je odšla.

Zvončkljajoča armada, zaganjana od pastirjev, je dospela tik pod začrnele, previsne obronke Prisojnikove Prednje Glave in se je ustavila na sočni planini v Malem Tamarju. Tu so jih čez dva dni dohiteli gospodarji in dekleta; prignali so h glavnim tropi prašiče. Vsak kmet je svojemu tropu dodelil toliko prašičev, da je bilo razmerje med njimi in ovčami pravilno. Ovce so bile na ušesih zaznamovane z izžganimi znamenji in so tvorile zase posebne trope, imenovane po hišah; na primer: Rogarjev trop, Blaželjev trop, Dolenčev trop. Ko so prišli gospodarji k Malemu Tamarju, se je pričelo merjenje mleka po tropovih ali posameznih kozah (koze so dali večinoma le kočarji). Merili so mleko šele dva dni po prihodu v planino, ker bi bila drugače molža odvisna samo od tega, da li je dobila živina doma zadnje dni dobro ali slabo krmo, a na planini je imela vsa živina eno in isto pašo in je tedaj dajala enako količino mleka, ki se tudi v kakovosti ni nič razločevalo med seboj. Pri merjenju so se posluževali posebne lesene posode, ki je imela zareze, podobne rimskim številkam. Dan, ko so merili mleko, so imenovali »merni dan«.

Čez dva dni se je dvignila vsa čreda in je zapustila Mali Tamar. Pastirji so jo gnali skozi Prisojnikovo kotlino in čez Vršič na soško stran, kjer so imeli Kranjskogorci svoje lepo urejene planine. Največja planina je ležala tik za najvišjim Prisojnikovim vrhom. Imela je prostorno bajto, kjer se je nastanil sirar, tako imenovani spravnik. Na Prisojnikovi planini je ostala živina kake tri tedne. Razkropljena je bila po obrežnih pašnikih, kjer so jo pasli pastirji in jo molzli zjutraj in zvečer. V koči pa je gospodaril spravnik in siril s svojim pomagačem. To delo je bilo težko in naporno in je trajalo včasih do trde polnoči. Planšaric, ki jih toliko in tako lepo opevajo pesmi, ni bilo na tej planini, vsaj v preteklem stoletju ne. Pastirji so si kuhali sami, kakor so znali; kaj posebnega seveda niso imeli na izbiro.

Življenje jim je potekalo v idiličnem miru in neprestanem delu. Bili so navezani drug na drugega in niso pogrešali sveta; znali so si poiskati razvedrila v naravi sami. Za izprembo v enoličnem življenju so jim skrbeli pogosti obiski iz doline. Prihajali so gospodarji, da pogledajo, kako prospeva njihova živinica; prihajale so ženske s polnimi jerbasi živil, odnašale so pa v dolino skuto ali sir. Spravnik in njegovi pastirji so bili vedno dobro poučeni o vsem, kar se je dogajalo v dolini; saj ni bilo skoraj dne, da se ni na planini

oglasil ta ali oni vaščan, ta ali ona mlada, brhka vaščanka, ki se ji je muzal ves čas mladi pastir, gledal z visokega grebena za njo in ji prepeval najlepše pesmi, ko se je vračala in stopala po strmini proti dolini. Pastir je vedel, da je njegova ljubezen zaman, ker sega previsoko; a kljub temu se je plazil po vratolomnem skalovju in trgal najlepše planike, da jih v jeseni podari nji, ki ne bo nikoli njegova, a bo vsaj vedela, da je vse poletje mislil nanjo.

Tri tedne so se mudili pastirji z živino na soški strani pod Prisojnikom. Planjave so bile kolikor toliko popasene, zato so se preselili na drugo stran vršiške višave, na Veliko planino, razprostirajočo se pod Mojstrovkinim čokom. Ta planina je bila še lepše urejena nego Prisojnikova; na nji je bilo mnogo več življenja. Saj je skoraj mimo nje vodila pot dol v Trento; a na poti je bilo vedno dosti Bovčanov; ti so hodili na kranjsko stran s svojim sirom, ki so ga cenili daleč naokoli. Bovčani so se ustavljali na Veliki planini, kjer so počivali in pokramljali s spravnikom in pastirji; potem so odhajali, zamišljeni vase in v svojo revščino.

Tem visokim, skalnatim obronkom okrog Mojstrovke in Travnika je bilo zaupano vse premoženje vasi, ležečih v varni dolini, zaupan obstoj toliko ljudi, odvisen od te živine, ki se je pasla pod božjim varstvom po nevarnih strminah. A človek je bil boder in je zaupal naravi, ki jo je ljubil in poznal.

Prišel je sveti Jernej in je poklical gospodarje in njihove sinove na Veliko planino. Vrhovi gorā so se bili v deževnih dneh že pokrili z novim snegom, hlad je pritiskal na živino in pastirje. Gospodarji so pomagali zganjati živino, da se je zbrala na Veliki planini. Gnali so jo navzdol proti Klinu in po ozki Pišniški soteski proti dolini. Na pašniku kraj vasi je bila zopet zbrana vsa čreda, kakor pri odhodu na planine. Vsa vas je prihitela semkaj. Živini so na vrat obesili vse zvonce, kar so jih imeli, najdebelejše in največje. Okrasili so pastirje s cvetjem, prav posebno še spravnika. Tako okrašeni pastirji so bili kaj čudne postave; vso pašno sezono se niso obrili, ne počesali, ne preoblekli perila; kar je bilo starejših, se vse mesece niso niti enkrat umili! Bili so živo nasprotje živini, ki je stala poleg njih snažna, lepo oprana od silnih gorskih nalivov in lepo rejena.

Sprevod živine in pastirjev, spremljan od vsega prebivalstva, je krenil v vas, kjer je zavladovalo pravo vrvenje in veselje. Živina je zvonila, mukala, meketala in beketalā; vaščani so se prerivali med njo, držeč se svojega živinčeta, klicali, vabili, zganjali, dokler ni noč napravila konca gonji in vrišču. Drugi dan sta se spravnik in njegov pomočnik pošteno umila, se oblekla v praznično obleko in šla k župniku. Prinesla sta mu v dar najlepše tri hlebe sira in ga poprosila, naj opravi v cerkvi zahvalno molitev, da se je živina srečno vrnila s planin. Te molitve se je udeležila vsa vas in je pač molila iskreno, kakor noben drug dan v letu. —

Turisti in izletniki, ki hodijo v poletnih dneh po tistih vršiških samotah, danes niti ne slutijo, da so bile te samote nekoč žive in da so živele življenje, ki je bilo sijajnejše in zanimivejše kakor tisto, ki ga dandanes ustvarja tako zvani tujski promet. Tod so bili solncu in ljudem odkriti živi zakladi, ki so tmeli veliko več gmotne in duševne vrednosti nego sedanji, ki jih ljudstvu mimogrede kuje tujski promet. Ti živi zakladi so izginili; tu pa tam naletiš sredi gorske divjine na razvaline, ki pričajo, da je nekoč živela ta divjina, živela pristno, prirodno življenje, ki danes zamira celo v pesmih in pripovedkah. Življenje se je umaknilo smrtnemu miru, ki se je razpredel po vsej kotlini

med Prisojnikom in Mojstrovko; tega miru ne morejo oživiti vriski turistov, ki nevede stopajo po ogromnem grobu, razpetem od stene do stene. Človeški glas zamre nad samotnimi, nevidnimi grobovi.

A dolina pod nemimi, z belimi venci ovitimi gorami se je izvila iz tisočletnega blaženega pokoja in se je predala umetnemu življenju sodobne kulture. Preteklost je legla v že davno prerasle grobove in zaradi nje se človeku srce niti ne zgane. Novi rod je zaverovan v bodočnost, prepričan, da iz trhle, preperle preteklosti ne more črpati dobička za sebe in za bodočnost. Moderno urejeno letovišče ne vpraša po pomenu, ki ga je imelo v preteklosti borno znamenje, stoječe v samoti in kažoče z nemim prstom na pokopane dni. Sodobno življenje gre trdo in neizprosno svojo pot naprej in človeku ne pusti niti časa, da bi razmišljal, katero življenje je donajalo večjo — pravo? — srečo: Današnje? Ali preteklo, ki je strohnelo v grobu?

Zamišljen stoji planinec na razpotju dveh dob...

Obzor in društvene vesti

Karlo Tarter:

Novi prvi vzponi v Julijskih in Savinjskih Alpah v letu 1937/38.

(Do 21. julija 1938.)

Pri označbi vzponov sem se držal sledečih pravil:

1.) Pri označbi težavnostne stopnje sledim predlogu avtorja R. Schinko: »Über Einzelstellung und Fahrtenwertung« (Der Bergsteiger 1935/1936, str. 700). — Najprej označim: a) Posamezna kočljiva mesta (Schlüsselstelle); to so najtežja mesta v steni. Nato b) Povprečne težave, pri čemer odštejem a) in najlažja mesta. Na ta način dobi plezalec pregledno sliko o težavnosti v steni. Prejšnja označba ga je lahko zavedla v precenjevanje, ker se je zaradi nekaterih mest označila vsa stena z mnogo višjo stopnjo težavnosti, kakor to v resnici ustreza.

2.) Sledim splošno rabljeni dr. Welzenbachovi razpredelnici težavnostne stopnje:

I. lahko; II. srednje-zmerno težavno; III. težavno; IV. zelo težavno; V. izredno težavno; VI. skrajno težavno; (VII. nadvse skrajno težavno).

Julijske Alpe.

a) *Novi prvi vzponi.*

1. Jugozapadna stena Spodnjega Rokava (2500 m), spodnja ¾. Janez Brojan, Maks Dimnik, Franc Globočnik. 30. maja 1937. Vstop iz Vrat, sestop po Kališču v skalaško zavetišče II. Zapadno kamenje. (—; III.)

2. Severovzhodni raz Stenarja (2501 m). Drago Korenini, Janez Brojan, Franc Globočnik in Maks Dimnik. 13. junija 1937, 5h. (—; III.)

3. Severovzhodna stena Kukove Špice (2417 m). Jože Čop, dr. Miha Potočnik, Drago Korenini. 27. junija 1937, 8h. (—; IV.)

4. Severozapadna stena Kukove Špice. Uroš Župančič, Leo Baebler. Junija 1937, viš. stene 200 m, 1h. (—; III.)

5. Severozapadna stena Špika (2472 m). Nova smer ob desnem robu. Cene Malovrh in Beno Anderwald. 24. jul. 1937, 8h. (Več IV. in V. mest; III.)

6. Severovzhodna stena Zadnjega Prisojnika (2392 m). Nova smer v desnem delu. Uroš Župančič, Leo Baebler. 28. avgusta 1937, 800 m, 6h. (—; III.)

7. Severovzhodna stena Zadnjega Prisojnika. Nova smer. Uroš Župančič in Dušan Klepec. 10. oktobra 1937, viš. stene 800 m, 6h. (—; IV.)

b) *Novi prvi zimski vzponi.*

1937:

1. Vzhodna grapa Prisojnika, od Škednjev. (Poleti grapa ne-prehodna zaradi gladkih pragov.) Uroš Župančič. 25. maja 1937, višina grape 300 m, 4h. (—; III.!)

2. Visoki Rokav preko Grla in pod Oltarjem na Greben. 17. oktobra 1937; 30 cm novega pršiča, sestop v škrbino proti Srednjemu Rokavu in po ozebniku na bivak II., 15h. Ing. Lasič Dušan, Dovjak Tone, ing. Avčin France. (IV.; III.!)

1938:

1. Po Hanzovi poti na Mojstrovko, dalje po grebenu na Travniki in Travniško škrbino v kuloar — s smučmi. Uroš Župančič. 6. februarja 1938. (—; III.!)

2. Severozapadni greben Jalovca, sestop skozi kuloar. Uroš Župančič. 6. marca 1938. (—; III.!)

3. Po Hanzovi poti na Prisojnik, sestop isti. Mraz, snežilo, veter. Uroš Župančič. 13. marca 1938. (—; IV.!)

4. Prečenje Razorove stene od Mlinarice h Kugyjevemu izstopu, sestop Križki Podi, Sovatna, Bukovje, Vrata. Uroš Župančič. 19. marca 1938. (—; III.!)

5. Skozi Kotle med Rokavi na Škrlatico. Dr. Miha Potočnik, Jože Čop, Drago Korenini, dr. Stanko Tominšek, Tončka Rajner, Maks Brojan. 19. marca 1938. (—; III.!)

6. Isti alpinisti: ponovitev zimskega vzpona na Jalovec, skozi kuloar. 1. januarja 1938.

Savinjske Alpe.

a) *Novi prvi vzponi.*

1. Direktno zapadna stena Kočne (2539 m). Cene Malovrh in Ciril Hudovernik. 10. julija 1937, viš. stene 500 m; 8h. (Več IV. in V. mest; II.!)

2. Severovzhodna stena Križa (2429 m). Nova smer. France Ogrin in Leo Svetek. 6. avgusta 1937, viš. stene 350 m, 5h. (Več IV. in V. mest; III.!)

3. Direktna severozapadna stena Staničevega vrha (1965 m). Boris Režek, Karlo Tarter. 8. avg. 1937, viš. stene 400 m, 2½h. (—; II.!)

4. Vzhodni steber Male kinke (2230 m). France Ogrin, Dušan Gradišnik. 25. avgusta 1937, 200 m, 1h. (—; III.!)

5. Severna stena Planjave (2399 m). Direktna smer v zapadni Glavi. France Ogrin, Dušan Gradišnik. 26. avgusta 1937, višina stene 900 m, 8h. (Več V.; III.!)

6. Jugovzhodni greben Slemenca (ca. 2050 m). Zdravko Vrhunec in Karlo Tarter. 29. avgusta 1937; viš. Slemenca in Žnavčarjev 1010 m, viš. grebena 500 m, do kote 1550 m v kvedrovcih, odtod čisto plezanje 5h. (Več III.; II.!)

7. Jugozapadni greben Planjave (2399 m). Boris Režek in Karlo Tarter. 7. septembra 1937, viš. grebena 450 m, 3h. (—; II.!)

8. Severozapadni greben Brane (2253 m). Karlo Tarter. 3. oktobra 1937, viš. grebena 300 m, 1¼h. (Dve III.; II.!)

9. Direktna južna stena Kogla (ca. 2000 m). Janez Gregorin, Karlo Tarter. 26. oktobra 1937, viš. stene 200 m. 8h. Kratka, toda zelo težka in izpostavljena plezarija. (Več V., tehn. s klini V.; IV.—V.!)

10. Severovzhodni raz (steber v spodnjem delu) Rzenika (1833 m). Smer poteka v območju raza. Janez Presl, Pavle Kemperle in Bine Benkovič. 30. oktobra 1937, viš. 400 m, 8h. (Dve IV.; III.!)

b) *Novi prvi zimski vzponi.*

1. Grapa ob Rdečem kupu v jugozapadni steni Planjave. Davorin Kremžar, Karlo Tarter in Lojze Dolničar. 13. marca 1938, viš. grebena 450 m, 5½h; sren, poledeneli skoki, viharo. Sestop po isti smeri do poti na Kamniško sedlo. (Dve III.; II.!)

2. Severozapadni greben Brane. France Ogrin in Karlo Tarter. 19. marca 1938, viš. grebena 300 m, 5h. Pršič na poledenelih skalah. Sestop v smeri na Kamniško sedlo. (Dve IV.; II.!)

3. Severozapadni greben Kočne. Beno Anderwald, Cene Malovrh in Danica Suchy. 19. do 20. marca 1938. Bivak. Viš. grebena 450 m, 10h. (—; II.)

4. Zapadna stena Planjave. Mejno jugozapadno rebro s pristopom po Jugovi poti in Brinškovem kaminu. D. Kremžar, F. Podboršek, K. Tarter. 3. aprila 1938, viš. stene 420 m, 6h. Srenj, vihar, megla, zapadno kamenje. (Dve IV.; III.) — Sestop z grebenskega Vršiča po jugozapadni steni (smer Modic), 1½h.

5. Jugovzhodni greben Ojstrice. France Ogrin in Karlo Tarter. 17. aprila 1938, viš. grebena 400 m, 2½h. Snežilo, visok nov sneg. Mestoma opasti! (Vstop III.; I.—II.)

6. Ponovitev zimskega vzpona po severovzhodnem grebenu (šiji) Brane. (I. zimski vzpon: B. Režek in R. Simonič, maja 1936.) L. Dolničar, Drago Podbevšek in tovariši. 6. marca 1938. Sren, mestoma opasti. Višina grebena 350 m, 8h. (—; III.)

Proslava sedemdesetletnice dr. Frana Tominška je prav na obletnico rojstnega dne, 26. novembra 1938, na vabilo Osrednjega Slovenskega Planinskega društva in pod vodstvom njegovega predsednika dr. Jos. Pretnarja, zbrala v verandni dvorani Uniona v Ljubljani planince in planinke vseh dob in struj v obilnem številu od blizu in daleč na zopetni prijateljski sestanek z bivšim dolgoletnim voditeljem našega planinstva. Složno so se jim pridružili zastopniki stanovskih in prosvetnih organizacij, ki jim je slavljenec bil ali je še vedno delaven vodja ali pospeševatelj. — Pismene pozdrave (prebral jih je tajnik SPD dr. A. Brilej) so poslali: iz kroga planincev: Klub Československých Turistů, Blgarski Turističeski Šjuz (ta je slavljenca izvolil za častnega člana), Stalni sekretariat Asociacije slovanskih planinskih društev (Krakow), v Zvezi včlanjena društva (Srpsko Planinsko društvo, Društvo Fruška gora, Planinsko društvo Romanija, Planinsko društvo Runolist); izven kroga planincev: ban dr. Marko Natlačen, župan dr. J. Adlešič (zastopa ga insp. J. Wester), starosta Ljubljanskega Sokola Kajzelj, starešinska zveza »Triglav«.

Vrsta govornikov pa je na tem pozdravnem večeru izrekla osebno jubilantu čestitke in želje. Glavni govor je izrekel predsednik SPD dr. Jos. Pretnar, ki je v podrobnostih orisal z zgodovinskimi in idejnimi oziri planinsko in z njim združeno delo jubilanta v prvih tridesetih letih tega stoletja, delo, ki se mu zdaj nadaljuje na širšem slovanskem poprišču. V spomin mu društvo poklanja oljnato sliko Triglava, delo slikarja Klemenčiča. — Zastopnik Kamniške podružnice, g. Trampuš, izroča jubilantu za njegovo plodno delo v Kamniških Planinah lep akvarel teh Planin. — V resnih pa tudi šaljivih, bodro odkritosrčnih besedah so slavljenca nagovorili nadalje: dr. Alfonz Heinz za Hrvatsko Planinarsko društvo, Dušan Jakšić za Turistovski klub »Sljeme« (Zagreb), gospod Kudeljčič za Društvo planinara u Bosni i Hercegovini, insp. Wester za mestno občino ljubljansko (posebno s stališča narodnosti), dr. Ciril Pavlin za JZZS, dr. ing. Šumer za TK Skalo, dr. Anton Švigelj kot stanovski tovariš in sodobni planinec z zanimivimi osebnimi podatki; predvsem osebne spomine so vzbujali dr. Jos. C. Oblak, prof. Janko Mlakar in jubilantov brat doktor Jože.

Blizala se je polnočna ura, ko se je slavljenec dvignil in izrekel svojo zahvalo vsem prirediteljem in slaviteljem. — Po teh veselih urah je prišla še veselejša urica, ki se je je — seveda — udeležil tudi — on.

Ljubljanski kvintet je kakor domačinsko tako dovršeno umetniško izpolnil odmore in premore.

Občni zbor Akademске skupine SPD je bil dne 14. novembra 1938 v mineraloški predavalnici na univerzi ob udeležbi lepega števila akademikov. Predsednik Vrhunc Zdravko je posebno pozdravil g. dr. Josipa Pretnarja, predsednika Osrednjega društva SPD. Odborniki so podali svoja stvarna poročila, ki so pokazala izredno delavnost te mlade sekcije v preteklem poslovnem letu. Po poročilih je g. dr. Pretnar med drugim naglasil, da je delo, ki ga je v preteklem letu odbor te skupine opravil, bilo zgledno in je prineslo velik delež k skupni planinski stvari. Želel je skupini tudi v bodočem poslovnem letu popolnega uspeha. — Po spremembi pravil je bil izvoljen novi odbor s predsednikom g. Pivkom na čelu.

Planinska foto-razstava v Zagrebu. Središnjica Hrvatskega Planinarskega društva priredi po svoji fotosekciji v aprilu letošnjega leta foto-razstavo, ki se je morejo udeležiti člani Zveze planinskih društev. Razstavljene bodo — po razpisu HPD-a — fotografije hrvatskih planinskih krajev, narodnih noš, običajev, tipov, favne in flore teh krajev, nadalje posnetki koč, domov, zavetišč in sličnih stavb v teh krajih. Ne pridejo pa v poštev risbe, reprodukcije slik in sl. — Fotografije, v velikosti od 18×18 do 30×40 cm, nenačete, naj se pošljejo fotosekciji Hrvatskega Planinarskega društva v Zagrebu, Varšavska ul. 2a, obenem s 5 din za kaširanje in druge stroške. Za podrobne informacije se obrnite na navedeni naslov.

XIII. kongres Zveze Planinskih društev kraljevine Jugoslavije za l. 1937. je bil 22. in 23. oktobra 1938 v Beogradu pod predsedstvom dr. Frana Tominiškega. — Podanih je bilo pet poročil; poročevalci so bili Slovenci, razen enega, kakor je sedež Zveze v Ljubljani v organičnem ustroju s SPD. Poročila so se kongresu predložila natisnjena v posebni brošuri v srbskohrvaškem jeziku. Natisnjena so zadobila trajnost in splošno pristopnost, kar v polni meri zaslužijo. Zvezni tajnik, predsednik SPD, g. dr. Jože Pretnar, je s podrobno natančnostjo in s širokimi pogledi sestavil celotno poročilo o delovanju vseh članic Zveze in je s tem odprl pogled v življenje planinstva v naši državi; na poldrugi poli velike osmerke se to planinstvo obravnava s prav vseh vidikov. Poročilo je operto na obširno tabelarno statistiko. — Kot zvezni blagajnik je ravnatelj Franjo Vilhar strokovno poročal o gmotnem stanju. — Nadaljnja poročila so bila prav za prav strokovna predavanja o perečih vprašanjih, ki so v zvezi z gojitvijo planinstva. Načelnik osrednjega reševalnega odseka pri SPD v Ljubljani, g. dr. Bogdan Breclj, je z znanjem teoretika in z izkušnjami praktika predaval o reševalni službi, kakor je uvedena pod okriljem SPD in kakor bi se naj še izpopolnila. — G. dr. Miha Potočnik je točno in živo pokazal, kako naše SPD rešuje in je v dosegljivi meri rešilo vprašanje gorskih vodnikov v Sloveniji. — G. ravnatelj Gajo Gračanin je po svojih bogatih izkušnjah kot ravnatelj »Putnika« v Novem Sadu kritično razmotrival vsa prometna sredstva, kako naj služijo zdravemu modernemu napredku planinstva. — Na osnovi poročil in predavanj se je na kongresu sklenilo deset resolucij, ki zadevajo pripust dijaštva k mladinskim planinskim organizacijam, varstvo flore in favne, poziv mednarodni Uniji planinskih društev in Asociaciji slovanskih planinskih društev k praktičnemu udeleževanju v prid članic posameznice, ureditev in zboljšanje ter pocenjenje prometa (železnice, ladje, avtobusi), dejstveno izvršitev obstoječih predpisov za napredek turizma in prvenstveno podpiranje planinskih organizacij iz razpoložljivih dotacij.

V Zvezi je včlanjenih 11 planinskih društev, ki štejejo skupaj 29.845 članov, med njimi naše SPD samo 10.445, Hrvatsko 6.983. Kako šibko je planinstvo v Srbiji razvito, se vidi iz tega, da štejejo vsa srbska društva le nekaj nad 3000 članov, prečanska pa okroglo 27.000. Vendar se kaže vsako leto napredek.

V novi odbor so bili izvoljeni: predsednik dr. Fran Tominišek (Ljubljana), podpredsedniki: dr. Alfonz Heinz (Zagreb), ing. Stanoje Nedeljković (Beograd), dr. Vladimir Belajčić (Novi Sad); tajniki: dr. Pretnar (Ljubljana), dr. Arnošt Brilej (Ljubljana), Gaja Gračanin (Novi Sad); blagajnik: Franjo Vilhar (Ljubljana); odborniki: Dušan Jakšić (Zagreb), Petar Došek (Zagreb), Jože Cesar (Ljubljana), Adalbert Pučnik (Ljubljana), Djordje Krstić (Sarajevo), dr. Milan Sekulić (Skopje); nadzorni odbor: dr. Milko Hrašovec (Celje), Vjekoslav Jelavić (Sarajevo), Mirko Petković (Niš).

Istčasno s kongresom je Srpsko Planinsko društvo priredilo razstavo planinskih slik, ki bi še bolje uspela, ko bi organizacija bila na višku.

Odbor za propagando gozdarstva v Ljubljani skuša poleg pogozdovanja ne samo zbuditi smisel za pravilno negovanje gozdov, ampak nastopa tudi proti uničevanju planinske flore, predvsem cretja in rušja, ki bo imelo zle posledice (pojava hudournikov in lavin, odnašanje plodne prsti, širjenje goličav) in proti požiganju pašnikov (v Beli in Suhi Krajini).